

Jordbruksverkets vägledning

Datum	Diarienummer
2024-12-18	5.4.12-18437/2024

Djuravdelningen

Vägledning för offentlig foderkontroll i primärproduktionen

Fastställd den 18 december 2024

Versionshistorik

Version	Datum	Beskrivning	Ändring gjord av
5.1	2024-12-18	Uppdatering av ett fåtal kontrollpunkter, 2 nya kontrollpunkter samt 2 nya bilagor	MHAM & RWAR
5	2023-12-22	Uppdaterad efter Jordbruksverkets mall för vägledning. Laghänvisningar har setts över för samtliga kontrollpunkter.	RWAR & MHAM
4.3	2022-12-21	Mindre uppdateringar	RWAR
4.2	2021-12-15		RWAR
4.1	2021-01-29		RWAR
4.0	2020-01-20		RWAR
3.9	2019-01-28		RWAR
3.8	2018-03-05		RWAR
3.7	2016-12-21		TOST
3.6	2016-04-29	Enbart ändrat TV-nummer	RWAR
3.5	2016-02-03		RWAR/ABAV
3.4	2015-04-27		RWAR
3.3	2014-12-19		RWAR/ABAV
	2014-05-06	Denna vägledning ersätter vägledning med dnr 6.2.20–2660/13. Den ändring som är gjord gäller stycke 5.9 om föranmälan. I övrigt ingen ändring.	IE/HE
3.2	2014-01-23		KWEJ/KAND
3.1	2012-10-05		KWEJ/ABAV
3.0	2012-02-09		ABAV

Innehållsförteckning

Vägledning för offentlig foderkontroll i primärproduktionen	1
Versionshistorik	2
Innehållsförteckning	3
1 Inledning	6
1.1 Syfte med denna kontrollvägledning	6
1.2 Beskrivning av kontrollområde	6
1.3 Syfte med kontrollen	6
2 Kontaktfunktioner/ kontaktpersoner	7
2.1 Kontaktfunktioner/kontaktpersoner vid Jordbruksverket	7
2.2 Information om andra lämpliga kontaktpersoner/myndigheter/organ	7
Livsmedelsverket.....	7
Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).....	8
Primör förvaltning	8
3 Definitioner	8
3.1 Offentlig kontroll	8
3.2 Kontrollvägledning.....	8
3.3 Kontrollobjekt.....	9
3.4 Kontrollpunkter	9
3.5 Grundvillkor	9
4 Tillämplig lagstiftning	9
4.1 Kort beskrivning av regelverket.....	9
5 Ansvarsfördelning inom kontrollområdet.....	12
5.1 Beskrivning av Jordbruksverkets ansvar	12
5.2 Övergripande beskrivning av övriga myndigheters ansvar	12
6 Kontrollobjekten.....	12
6.1 Kort beskrivning av kontrollobjekten och deras verksamhet.....	12
7 Riskanalys	13
7.1 Ange att den offentliga kontrollen ska grundas på riskanalys.....	13
8 Hur förbereds den offentliga kontrollen?	14
8.1 Genomgång av resultatet av riskanalysen	14
8.2 Framtagande av checklista/ kontrollprotokoll med kontrollpunkter	15
Checklistorna i Primör	15
8.3 Möjligheter till samordnad offentlig kontroll inom myndigheten/organet	15
8.4 Centrala register tillgängliga för den offentliga kontrollen	15

9	Genomförande av den offentliga kontrollen	15
9.1	Föranmälan	16
9.2	Provtagning och analys	17
9.3	Dokumentationskrav	17
10	Hantering av avvikelser som konstateras vid den offentliga kontrollen	18
10.1	Kontrollmyndighetens ansvar att följa upp avvikelser	18
10.2	Vilka avvikelser som bör innebära ett förnyat besök (toleransnivå etc.)	19
10.3	Förelägganden	19
10.4	Sanktionsavgifter	20
10.5	Överprövning av beslut	20
10.6	Åtalsanmälan	20
10.7	Mer om straffbestämmelser, åtalsanmälan och viten	20
11	Grundvillkor	21
11.1	Rapport om grundvillkor	21
	Registrering av grundvillkor i Primör och Atlas	21
12	Jordbruksverkets behov av uppföljning	21
12.1	Generell beskrivning av behovet	21
12.2	Lämplig form för återrapportering	22
12.2.1	Årlig rapportering	22
12.2.2	Särskilda rapporteringar vid direktorkning eller godkända anläggningar	23
13	Avsnitt om kontrollpunkter	24
14	Ytterligare information	24
14.1	Nyhetsbrev	24
14.2	Frågor och svar	24
14.3	Samverkan inom kontrollområdet	24
14.4	Diskussionsforum för de som utför den offentliga kontrollen	24
14.5	Faktabas	24
Bilagor		25
Bilaga 1	Rapport avvikelser för foderföretag med godkännande	25
Bilaga 2	Kontrollpunkter	26
	Kontrollpunkter, del 1	26
	Kontrollpunkter, del 2	43
	Kontrollpunkter, del 3	53
	Övergripande regelverk som inte finns med i checklistan i Primör	67
Bilaga 3	Riskvärdering – Direktorkning	70

Bakgrund	70
Riskvärdering	71
Bildning av dioxiner vid förbränning	71
Typ av bränsle	71
Typ av brännare/förbränningsförhållanden/temperaturprofil	71
Bilaga 4 Rapport direkttorkning av foder	72
Bilaga 5: Animaliska foder enligt TSE-lagstiftningen	73
Förteckning över hur vanliga animaliska proteiner får användas till gris, fjäderfä samt idisslare	74
Bilaga 6 Viktiga begrepp	76
Bilaga 7: Provtagningsanvisning salmonella, dnr SVA 2018/114	78
Provtagningsmaterial	78
Provtagningsanvisning	78
Provtagningsplatser	78
Val av provtagningspunkter	79
Bilaga 8: Foderåret 2024 och fokusområde kontrollår 2025	81
Foderåret 2024	81
Samsynsövningar spannmål	81
Fokusområde 2025	82
Bilaga 9: SVA:s underlag till den riskbaserade offentliga foderkontrollen 2025 (Dnr SVA 2024/802)	83
Läsanvisning	83
Metod	83
Generell prioriteringsordning mellan faror	84
Provtagning	84
Tabell 1 SVA:s förslag till prioritering för 2025 års offentliga kontroll	85
Underlag till Tabell 1 i SVA:s förslag till prioritering för 2025 års offentliga kontroll	89

1 Inledning

1.1 Syfte med denna kontrollvägledning

Jordbruksverket vill med denna kontrollvägledning ge råd och stöd åt dem som planerar och utför den offentliga kontrollen inom foder i primärproduktionen. Målsättningen är att på ett samlat ställe tillhandahålla information om kontrollområdet, t.ex. gällande regelverk, kontaktpersoner, ansvarsfördelning, genomförandet av den offentliga kontrollen.

Vägledning är inte rättsligt bindande och utesluter därför inte andra handlingssätt för att uppnå det resultat som avses med lagstiftningen. Andra kontrollmyndigheter och domstolar kan komma fram till andra slutsatser. Om en föreskrift blir föremål för bedömning i domstol, till exempel om ett myndighetsbeslut i ett ärende överklagas eller vid åtal för brott mot lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter, blir domstolsavgörandet vägledande för tolkningen. EU-domstolens praxis kan komma att ge vägledning vad gäller tolkningen av EU:s rättsakter.

Vägledning för bedömningar om eventuella grundvillkorsavdrag finns i ”Kontrollinstruktion för grundvillkorskontroller” som du hittar under fliken Kontroller och tillsyn på Jordbruksverkets webbplats.

Under stycket ”Tillämplig lagstiftning” anges den lagstiftning som i första hand kommer ifråga på detta område. Fullständig förteckning över foderlagstiftningen finns på Jordbruksverkets webbplats under fliken djur och ”Foder och djurprodukter”.

1.2 Beskrivning av kontrollområde

Inom kontrollområdet offentlig kontroll av foder i primärproduktionen kontrolleras efterlevnaden av foderlagstiftningen.

1.3 Syfte med kontrollen

Målet med foder- och livsmedelslagstiftningen är att skydda människors och djurs hälsa samt miljön. Som konsumenter ska vi kunna lita på våra livsmedel – både att de är säkra och att vi får rätt information. Kontroll i alla delar i kedjan från jord till bord är därför viktig för att kunna säkerställa att kraven i regelverken uppfylls och att säkra livsmedel produceras. Bra foder är en viktig förutsättning för produktionen av säker mat.

Företagen kan många gånger själva välja olika vägar för att nå målet som är säker produktion och säkra produkter. Det är företaget som har ansvaret för att produktionen leder till säkert foder och säkra livsmedel. Kontrollmyndigheternas uppgift är att bedöma om företaget lyckats med detta.

Målen för foderkontrollen finns beskrivna i ”Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan 2022–2025” som finns på Livsmedelsverkets webbplats.

Länsstyrelsen får vidta åtgärder för att foderföretagen ska åtgärda brister och följa lagstiftningen. Åtgärder som länsstyrelsen kan vidta är uppföljande besök, föreläggande, sanktionsavgifter och åtalsanmälan.

2 Kontaktfunktioner/ kontaktpersoner

2.1 Kontaktfunktioner/kontaktpersoner vid Jordbruksverket

Jordbruksverkets växel: 0771–223 223

Vid frågor om lagstiftning, bedömningar etc.:

Djurhälsoenheten Foderdjurprodukter@jordbruksverket.se

Vid frågor gällande grundvillkorsbedömningar eller sanktioner:

kontrollJordbrukarstod@jordbruksverket.se

Vid frågor kring foderanläggningsregistret Fanny:

Djurregisterenheten

djurregister@jordbruksverket.se

Vid frågor om regler gällande ekologisk produktion:

ekoregler@jordbruksverket.se

2.2 Information om andra lämpliga kontaktpersoner/myndigheter/organ

Livsmedelsverket

Vid frågor om livsmedelslagstiftning, bedömningar, rådgivning gällande gränsvärden livsmedel etc:

livsmedelsverket@slv.se

018-17 55 00

Kontrollplaneringen för foder

Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan (NKP):

<https://www.livsmedelsverket.se/foretagande-regler-kontroll/sa-kontrolleras-ditt-foretag/nkp-webben/saharutfarskontrollen/vem-vad-hur-inom-lagstiftningens-olika-omraden2/foder>

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)

Riskbedömningar gällande foder.

foder@sva.se

018-67 40 00

Primör förvaltning

Anvisningar för hur Excel-fil tas ut från Primör

primor.forvaltning@lansstyrelsen.se

3 Definitioner

Fullständig förteckning över de definitioner som finns inom foderlagstiftningen finns på Jordbruksverkets webbplats under fliken djur/foder.

I bilaga 6 finns Jordbruksverkets tolkning av vissa begrepp.

3.1 Offentlig kontroll

Med offentlig kontroll avses den verksamhet som behöriga myndigheter och kontrollorgan eller fysiska personer till vilka kontrolluppgifter har delegerats utför i syfte att kontrollera att aktörer följer tillämpliga regler och myndighetsbeslut. Kontroll av om djur eller varor uppfyller krav i tillämpliga regelverk är också offentlig kontroll. Begreppet offentlig kontroll omfattar även de kontroller som görs i samband med att intyg eller officiella attesteringar utfärdas.

Enligt kontrollförordningen är varje form av kontroll som utförs av den behöriga myndigheten i syfte att kontrollera efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen under en offentlig kontroll.

Detta betyder att all kontroll som sker av länsstyrelsen i syfte att kontrollera att foderregelverket efterlevs är en offentlig foderkontroll. Den kan ske som en planerad offentlig foderkontroll eller en uppföljande foderkontroll t.ex. som en uppföljning av en tidigare påvisad brist eller efter en misstanke om att regel efterlevnaden på en anläggning inte följs är också en offentlig kontroll.

Kontrollen kan ske i form av revision, fysisk kontroll eller provtagning. Dessa olika metoder kan alla ingå vid ett och samma kontrolltillfälle.

Notera att en kontroll som endast omfattar grundvillkorskontrollpunkter också är en offentlig kontroll. Skillnaden är att uttaget av kontrollobjekt av länsstyrelsen (grund_alla) görs utifrån ett särskilt beslut från Jordbruksverket. Grundvillkorskontrollen omfattar även bara en del av foderlagstiftningen.

3.2 Kontrollvägledning

Med kontrollvägledning förstås den vägledning eller råd, stöd och samordning som Jordbruksverket enligt lagkrav ska ge kontrollmyndigheten.

Kontrollvägledningen ska genom samordning bidra till en enhetlig och verkningsfull kontroll inom ett kontrollområde och inom de olika sektorerna. Den kan också utifrån ett helhetsperspektiv bidra till att myndigheter i Sverige utför rätt kontroll och i rätt omfattning.

3.3 Kontrollobjekt

Kontrollobjekt är den eller det som är föremål för kontroll och kan vara en aktör, ett djur eller en vara.

Med kontrollobjekt i den här vägledningen menas i denna vägledning fysisk eller juridisk person som omfattas av foderlagstiftningen.

3.4 Kontrollpunkter

Med kontrollpunkter menas i denna vägledning de olika moment som ingår i den offentliga kontrollen.

3.5 Grundvillkor

Med grundvillkor förstås vissa särskilt föreskrivna krav som jordbruksföretag måste uppfylla för att stödbelopp inom ramen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik inte ska reduceras.

4 Tillämplig lagstiftning

4.1 Kort beskrivning av regelverket

Grundförordning: Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet

Kontrollförordningen: Grunden för den offentliga kontrollen fastställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) 2017/625 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel.

Foderhygienförordningen: Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 183/2005 av den 12 januari 2005 om fastställande av krav för foderhygien.

TSE-förordningen: Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 999/2001 av den 22 maj 2001 om fastställande av bestämmelser för förebyggande, kontroll och utrotning av vissa typer av transmissibel spongiform encefalopati.

Tillsatsförordningen: Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2003 av den 22 september 2003 om fodertillsatser. En förteckning över godkända fodertillsatser återfinns i kommissionens ”Tillsatsregister”¹.

GMO-förordningarna:

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1829/2003 av den 22 september 2003 om genetiskt modifierade livsmedel och foder, samt
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1830/2003 av den 22 september 2003 om spårbarhet och märkning av genetiskt modifierade organismer och spårbarhet av livsmedel och foderprodukter som är framställda av genetiskt modifierade organismer och om ändring av direktiv 2001/18/EG.

Märkningsförordningen: Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 767/2009 av den 13 juli 2009 om utsläppande på marknaden och användning av foder, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2003 och om upphävande av rådets direktiv 79/373/EEG, kommissionens direktiv 80/511/EEG, rådets direktiv 82/471/EEG, 83/228/EEG, 93/74/EEG, 93/113/EG och 96/25/EG samt kommissionens beslut 2004/217/EG.

Kommissionens förordning (EU) 68/2013 av den 30 januari 2013 om en förteckning över foderråvaror.

Läkemedelsförordningarna:

- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/4 av den 11 december 2018 om tillverkning, utsläppande på marknaden, användning av foder som innehåller läkemedel, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 183/2005 och om upphävande av rådets direktiv 90/167/EEG
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/6 av den 11 december 2018 om veterinärmedicinska läkemedel och om upphävande av direktiv 2001/82/EG

De centrala nationella författningarna om tillverkning, hantering och användning av foder är:

- Lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter (foderlagen)
- Förordningen (2006:814) om foder och animaliska biprodukter (foderförordningen)

¹ <https://ec.europa.eu/food/food-feed-portal/screen/feed-additives/search>

- Förordningen (2006:1165) om avgifter för offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter

Tillkännagivandet (2022:15) om de EU-bestämmelser som lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter kompletterar - kopplar ihop EU:s bestämmelser om foder och animaliska biprodukter med den svenska lagstiftningen.

Med stöd av den grundläggande lagstiftningen har Jordbruksverket utfärdat följande **föreskrifter**:

- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2018:33) om foder (foderföreskriften)
- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:84) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur

Övriga dokument

Näringsens foderregister: www.feedmaterialsregister.eu benämningar på foderråvaror som inte är upptagna i kommissionens råvaruförteckning.

Gräzonsprodukter: Kommissionens förordning (EU) nr 892/2010 av den 8 oktober 2010 om vissa produkters status som fodertillsatser som omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2003 (produkter som inte är fodertillsatser)

Dessa produkter betraktar kommissionen inte som fodertillsatser och kan därmed mycket väl dyka upp i kommissionens råvaruförteckning eller näringsens foderregister.

Kommissionens rekommendation av den 14 januari 2011 om riktlinjer för distinktionen mellan foderråvaror, fodertillsatser, biocidprodukter och veterinärmedicinska läkemedel (2011/25/EU)

En fullständig förteckning över aktuell foderlagstiftning finns på Jordbruksverkets webbplats under fliken djur/foder. Förteckningen över regelverket på webbsidan hålls uppdaterad.

5 Ansvarsfördelning inom kontrollområdet

5.1 Beskrivning av Jordbruksverkets ansvar

Jordbruksverket ska enligt 16 § förordningen (2006:814) om foder och animaliska biprodukter samordna övriga kontrollmyndigheters verksamhet och lämna stöd, råd och vägledning i denna verksamhet. Ansvaret inom Jordbruksverket för denna samordning ligger på djuravdelningen, i huvudsak på djurhälsoenheten.

5.2 Övergripande beskrivning av övriga myndigheters ansvar

I 12 b § förordningen (2006:814) om foder och animaliska biprodukter framgår att länsstyrelserna är behöriga myndigheter att utöva offentlig kontroll över foderföretag i primärproduktionen av foder. Kontrollområdet omfattar även primärproducenter med inblandning av fiskmjöl, läkemedel eller tillsatser i fodret.

Livsmedelsverket ger stöd och vägledning vad avser livsmedelskontrollen.

6 Kontrollobjekten

6.1 Kort beskrivning av kontrollobjekten och deras verksamhet

Kontrollobjekt är en fysisk eller juridisk person som omfattas av foderlagstiftningen.

Primärproducenter är foderföretagare som bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med produktion, framställning, bearbetning, lagring, transport eller distribution av foder, samt alla producenter som producerar eller lagrar foder för utfodring av djur på sin egen jordbruksanläggning. Primärproduktion beskrivs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002.

Begreppet aktör är synonymt med verksamhetsutövare som bedriver primärproduktion och därmed sammanhängande verksamhet. En aktör kan både vara ett foderföretag, ett livsmedelsföretag eller både och, om kriterierna för foderföretag och livsmedelsföretag i EU-förordningarna är uppfyllda.

Primör är det registret som används inom den offentliga kontrollen och för grundvillkorskontroller ska kontrollen även registreras i Atlas.

7 Riskanalys

7.1 Ange att den offentliga kontrollen ska grundas på riskanalys

Riskanalys skapar förutsättningar för en verkningfull offentlig kontroll med god kvalitet. Därför ska all offentlig kontroll grundas på en dokumenterad och fastställd riskanalys. Den offentliga kontrollen är således riskbaserad vilket betyder att kontrollfrekvens och kontrollens omfattning beror på riskens storlek.

Varje år har länsstyrelserna, Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA tillsammans en årlig workshop där de eventuella risker och problem som uppmärksammas under föregående kontrollår diskuteras. Det kan vara risker som uppmärksammas exempelvis vid kontroller, av media, av branschen eller av myndigheterna själva. Utifrån dessa diskussioner bestäms fokusområden för kommande kontrollår. Fokusområdena kan vara en bransch eller specifika delar av kontrollen. Se bilaga 8 för information om fokusområden för 2025.

Kontrollplanen för foderkontrollen baseras på risker, mål, prioriteringar och erfarenheter från tidigare genomförda kontroller. Planeringen av kontrollplanen ska rapporteras till Jordbruksverket vid den årliga rapporteringen vid kontrollårets slut. Utöver den planerade kontrollen kan även uppföljande kontroll genomföras till exempel som uppföljning av genomförda kontroller eller i utredningssyfte.

Målen för foderkontrollen finns beskrivna i ”Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan 2022–2025” som finns på Livsmedelsverkets webbplats.

Identifierade risker som är förbundna med bland annat djur och varor, verksamheter som står under aktörens kontroll, den plats där aktörerna bedriver sin verksamhet, användning av produkter, processer, material eller ämnen som kan inverka på livsmedelssäkerhet eller fodersäkerhet (se vidare artikel 9.1 a iv i kontrollförordningen).

- Uppgifter som tyder på att konsumenterna sannolikt vilseleds.
- Aktörernas tidigare resultat vid offentlig kontroll.
- Tillförlitligheten hos och resultat av de egenkontroller som aktörerna utfört eller låtit utföra, inklusive privata kvalitetssäkringssystem.
- Information som skulle kunna tyda på bristande efterlevnad.

8 Hur förbereds den offentliga kontrollen?

8.1 Genomgång av resultatet av riskanalysen

Kontrollmyndigheten bör årligen upprätta en plan för den offentliga kontrollen. Vid upprättandet av denna plan bör hänsyn tas till resultatet av genomförd riskanalys. Kontrollmyndigheten bör även beakta eventuella mål för kontrollområdet i Sveriges fleråriga nationella kontrollplan. Med utgångspunkt i riskanalysen beslutar sedan kontrollmyndigheten hur många kontrollbesök som ska utföras under året och vilka verksamheter som ska inspekteras i första hand.

För att kontrollen i primärproduktionen ska bli mer regelbunden och riskbaserad på nationell nivå har Livsmedelsverket, Jordbruksverket och länsstyrelserna därför skapat en gemensam modell för nationell kontrollplanering.

Den nationella planeringen består av en fyraårig övergripande planering och en ettårig, mer detaljerad planering. Den ettåriga planeringen anger vilka branscher i primärproduktionen som ska kontrolleras det kommande året och hur många objekt i varje bransch som ska kontrolleras samt eventuellt fokus för kontrollen inom de utvalda branscherna. Kontrollerna fördelas sedan mellan länsstyrelserna så att de blir proportionerligt fördelade över landet i förhållande till hur många anläggningar som finns i respektive län och inom respektive bransch. Kontrollerna omfattar både livsmedelslagstiftningen och foderlagstiftningen och varje objekt kontrolleras med avseende på båda lagstiftningarna, när det är relevant.

Kontrollen utvärderas i sin helhet efter varje kontrollår utifrån erfarenheter och resultat från genomförda kontroller. Syftet med utvärderingen är att tydliggöra de eventuella förbättringar som kan genomföras för att åstadkomma en likvärdig, rättssäker och effektiv kontroll som uppfyller kraven i kontrollförordningen. Att analysera resultaten och föreslå förbättringar är en mycket viktig del i arbetet med kontrollen i livsmedelskedjan och en avgörande del för att uppnå målen med säkra foder och livsmedel. Analysen av varje kontrollområde är också en viktig del i arbetet med den årliga rapporteringen av kontrollen i livsmedelskedjan och uppdateringen av den fleråriga nationella kontrollplanen.

Målsättningen med den nationella planeringen är att alla branscher inom primärproduktionen ska kontrolleras regelbundet och att sannolikheten för likvärdiga anläggningar att få kontroll ska vara lika stor, oavsett var i landet verksamheten finns. Genom att samordna foder- och livsmedelskontrollerna så mycket som möjligt minimeras också antalet kontrollbesök hos de enskilda anläggningarna, samtidigt som kontrollerna är riskbaserade och uppfyller bestämmelserna i kontrollförordningen.

All vägledning om den gemensamma kontrollplaneringen av foder och livsmedel finns på Livsmedelsverkets webbplats [Kontrollwiki](#).

8.2 Framtagande av checklista/ kontrollprotokoll med kontrollpunkter

Den offentliga kontrollen bör baseras på en dokumenterad och fastställd checklista/ kontrollprotokoll. Denna checklista/ kontrollprotokoll ska i så fall utarbetas med tillämplig lagstiftning, kontrollvägledning och resultatet av genomförd riskanalys som grund.

Checklistorna i Primör

Checklistorna finns i Primör. De fylls i enligt följande:

Ja=Lagstiftningskravet uppfylls

Nej=Brist mot lagstiftningskravet konstaterad

Ej kontrollerat=Lagstiftningskravet har inte kontrollerats

Ej aktuellt = Inte aktuellt hos kontrollobjektet

8.3 Möjligheter till samordnad offentlig kontroll inom myndigheten/organet

En viktig målsättning för all offentlig kontroll är att den administrativa bördan för kontrollobjekten ska vara så liten som möjligt. Ett led i detta är att, där så är möjligt, samordna offentlig kontroll inom flera områden för att därigenom hålla nere antalet besök hos kontrollobjektet. Den offentliga kontrollen ska genomföras effektivt men om möjligt anpassas så den inte i onödan påverkar företagets verksamhet negativt eller lägger onödig administrativ börda på företaget. Det kan t.ex. handla om när under dagen kontrollen utförs.

8.4 Centrala register tillgängliga för den offentliga kontrollen

Primör är det registret som används för kontrollverksamheten. Länsstyrelserna är ansvarig myndighet för Primör.

9 Genomförande av den offentliga kontrollen

En kontrollmyndighet och ett kontrollorgan som anlitas i den offentliga kontrollen har, enligt 21 § foderlagen, rätt att i den utsträckning det behövs för kontrollen:

- på begäran få upplysningar och ta del av handlingar, samt
- få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen som har anknytning till verksamheten och där göra undersökningar och ta prover.

Enligt 22 § foderlagen ska den som är föremål för offentlig kontroll tillhandahålla den hjälp som behövs för att kontrollen ska kunna genomföras.

Enligt 27 § första stycket foderlagen ska Polismyndigheten lämna den hjälp som behövs för utövande av offentlig kontroll eller verkställighet av beslut enligt denna lag, de föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen, de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen eller de beslut som har meddelats med stöd av EU-bestämmelserna.

Hjälp enligt 27 § första stycket får begäras endast om:

- det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
- det annars finns synnerliga skäl.

Utifrån upprättad kontrollplan ska varje enskild foderkontroll planeras utifrån foderföretagets egna förutsättningar till exempel verksamhetstyp, eventuella godkännanden, tidigare kontrollresultat m.m. för att nå en så effektiv och ändamålsenlig kontroll som möjligt. Uppgifter om giltiga godkännanden kan fås via rapport i Regina eller vid efterfrågan från djurhälsoenheten på Jordbruksverket.

9.1 Föranmälan

Jordbruksverkets vägleder, enligt beslut från den 18 mars 2021 med diarienummer 6.1.17-04432/2021, enligt följande när det gäller föranmälan eller så kallad avisering av kontroll:

- När det gäller den regelbundna, rutinmässiga kontrollen som kontrollmyndigheterna har planerat att genomföra bedömer vi att denna kan och bör förämnas. Att vi bedömer att denna kontroll kan förämnas baserar vi delvis på att det i dessa fall inte finns skäl för att utgå från att det finns brister hos kontrollobjekten. Vi bedömer även att om det finns underliggande brister, tillfälliga eller systematiska, märks dessa oftast även om snabba åtgärder har gjorts. Vår slutsats är därför att fördelarna med att föränmäla dessa kontroller är fler än nackdelarna. Vid kontroller som görs rutinmässigt bör därför en föränmälan göras för att skapa goda förutsättningar för kontrollen. Föränmälan bör dock inte göras tidigare än 24 timmar innan kontrollens genomförande.
- Vid uppföljande kontroller bör syftet och vad som ska kontrolleras avgöra om föränmälan bör göras eller inte. Vid exempelvis kontroll av om företaget har vidtagit vissa tekniska åtgärder som ombyggnationer, installationer eller liknande kan föränmälan göras utan att det får en negativ effekt på kontrollens

syfte. Vid kontroll av andra aspekter kan däremot en föränmälan få en negativ effekt på kontrollens syfte. I dessa fall bedömer vi att möjligheten att föränmäla är mer begränsad. I bedömningen om föränmälan är lämplig eller inte kan även vägas in vilken riskkategori företaget är klassat i. Om det är lämpligt eller inte att göra en föränmälan vid uppföljande kontroller bör alltså bedömas från fall till fall.

- När det gäller kontroller som görs som följd av anmälningar eller klagomål bedömer vi att det inte är lämpligt att dessa kontroller föränmäls. I dessa fall finns det skäl att misstänka att det finns brister hos den som ska kontrolleras och en föränmälan skulle kunna göra det lättare att dölja dessa brister och risken är då att de inte kommer att åtgärdas. Vår bedömning är att nackdelarna med föränmälan vid anmälningsärenden väger tyngre än fördelarna.
- Vid revisioner eller kontroller som omfattar en systematisk genomgång av företagets rutiner behöver man ofta träffa specifika personer för att få svar på frågorna. Det är då motiverat att föränmäla kontrollen och i de fallen gärna i god tid. Kontroller som tar längre tid, exempelvis om kontroll utförs av fler lagstiftningsområden samtidigt, där kontrollobjekten ligger avsides eller där kontrollobjekten har tillgänglig personal på oregelbundna tider kan också utgöra skäl för föränmälan för att kontrollerna ska kunna utföras. En motivering till varför föränmälan bedömdes som nödvändig bör anges i kontrollrapporten.

9.2 Provtagning och analys

Relevanta analyser för kontroll är exempelvis vid införsel av foder, salmonella och mykotoxiner.

För provtagningsanvisningar från SVA för salmonella se bilaga 7.

9.3 Dokumentationskrav

Den som utfört kontrollen ska sammanställa en rapport om kontrollen som har utförts. Rapporten ska innehålla en beskrivning av syftet med kontrollen, den kontrollmetod som tillämpats, resultaten av kontrollen och i förekommande fall de åtgärder som ska vidtas av foderföretagaren.

Vid bristande efterlevnad ska kontrollanten lämna en kopia av rapporten till foderföretagaren.

Dokumentationen är mycket viktig. Den måste vara tydlig och saklig. Det är bra om framtagna mallar för kontrollprotokoll/checklistor eller beslut används. Dokumentation kan ske på många sätt. Digitalkamera eller annan kamera är ett vanligt hjälpmedel och bilder kan vara mycket klagörande för att visa de förhållanden som rådde i en viss situation, på en viss plats.

Dokumentation ska göras bland annat med tanke på att andra personer som inte varit närvarande på plats, ska få en klar bild av de förhållanden som rådde vid kontrolltillfället. Dokumentationen kan vara av avgörande betydelse för bedömningen om överträdelsen är ett brott eller inte. Vidare bör kontrollmyndigheten ha i åtanke att det man dokumenterar ska kunna vara användbart längre fram i tiden, till exempel vid kommande rättegång. Dokumentationen ska också kunna fungera som stöd för minnet, så att kontrollpersonal kan lämna korrekta och trovärdiga uppgifter vid ett eventuellt vittnesmål i domstol.

En kontrollrapport ska innehålla följande uppgifter:

- information om typ av kontroll
- information om kontrollobjektet
- tid och plats för kontrollen
- vilka som var närvarande vid kontrollen
- om kontrollen var föranmäld eller inte
- andra uppgifter som kan ha betydelse för bedömning av kontrollen och som inte finns dokumenterade någon annanstans
- kommentarer till enskilda frågeställningar
- kommentarer med länsstyrelsens bedömning
- underskrift av kontrollanten

10 Hantering av avvikelser som konstateras vid den offentliga kontrollen

10.1 Kontrollmyndighetens ansvar att följa upp avvikelser

Kontrollmyndigheten har ansvar för att följa upp att avvikelser som konstateras i kontrollen åtgärdas av verksamhetsutövaren i enlighet med artikel 138 i kontrollförordningen. Om avvikelser påvisas i den offentliga kontrollen krävs ett förnyat besök eller administrativ uppföljning. Uppföljning kan vid lämpliga fall även ske vid nästa planerade kontroll. Kontrollmyndigheten får själv ta ställning till när ett förnyat besök är motiverat enligt bedömningsgrunderna och inom vilken tidsram det ska göras. Vid riskhantering kan länsstyrelsen kontakta djurhälsoenheten som stöd i processen. För riskvärdering ska länsstyrelsen kontakta SVA.

Länsstyrelsen ska vidta åtgärder när bristande efterlevnad av foderlagstiftningen uppmärksammas framgår av lagstiftningen. Länsstyrelsen ska genom rådgivning, information och på annat sätt underlätta för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter enligt lagstiftningen (se 13 § andra stycket foderlagen). Länsstyrelsen, som utövar offentlig kontroll, ska verka för att åtgärder vidtas mot överträdelser av lagen, av de föreskrifter eller beslut som meddelats med stöd av lagen eller av de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen (se 14 § foderlagen). Konstaterade brister vid kontroll ska följas upp inom skälig tid.

Kontrollmyndigheten får:

- meddela föreläggande och förbud (23 § foderlagen)
- förena föreläggande och förbud med vite (24 § foderlagen)
- besluta om rättelse på foderföretagarens bekostnad (26 § foderlagen)
- besluta om sanktionsavgifter (22 a-22 h § foderförordningen)

För vidare information kring kommunikering, föreläggande och förbud samt vite hänvisas till länsstyrelsens ”Förvaltningshandbok för länsstyrelser”.

Se bilaga 1 för rapportering av avvikelser för foderföretag med godkännande från Jordbruksverket.

10.2 Vilka avvikelser som bör innebära ett förnyat besök (toleransnivå etc.)

Om brister konstateras vid besök ska uppföljning göras inom en skälig tid. Kontrollmyndigheten ska säkerställa att foderföretagen åtgärdar brister och förebygger att brister uppstår igen.

Uppföljning kan antingen ske genom besök på plats eller administrativt, beroende på avvikelserns art. Mer om de olika kontrollorsakerna finns i tabell 1.

10.3 Förelägganden

Förelägganden bör tillämpas i de fall brister uppdagats som är av sådant slag att verksamheten inte visar vilja att vidta nödvändiga åtgärder och då brister inte är åtgärdade vid ett förnyat besök. Föreläggande bör också tillämpas i de fall allvarigare brister uppdagats. I artikel 138 kontrollförordningen beskrivs kontrollmyndighetens möjliga åtgärder.

Länsstyrelsen får enligt 23 § foderlagen meddela beslut om föreläggande. Föreläggande får förenas med vite enligt 24 § i foderlagen.

För vidare information kring kommunikering, föreläggande och förbud samt vite hänvisas till länsstyrelsens ”Förvaltningshandbok för länsstyrelser”.

10.4 Sanktionsavgifter

Det finns beskrivet om sanktionsavgifter i 30 a-f §§ foderlagen samt i 22 a-h §§ foderförordningen.

10.5 Överprövning av beslut

Kontrollmyndighetens beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol, se 32 § foderlagen.

10.6 Åtalsanmälan

I foderlagen framgår att den myndighet som utövar offentlig kontroll ska verka för att åtgärder vidtas mot överträdelse av lagen, av de föreskrifter eller beslut som meddelats med stöd av lagen eller av de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen, se 14 § foderlagen.

Länsstyrelsen är skyldig att göra en åtalsanmälan om myndigheten vid en kontroll har iakttagit objektiva omständigheter om överträdelse mot foderlagstiftningen. Frågan om det inträffade skett uppsåtligt (med vilja) eller av oaktsamhet ska myndigheten inte bedöma. Det är en uppgift för rättsväsendet. Däremot ska eventuella bevis om det subjektiva rekvisitet sparas och överlämnas till åklagaren tillsammans med övrigt underlag i ärendet.

10.7 Mer om straffbestämmelser, åtalsanmälan och viten

Ett brott är en gärning eller en underlåtenhet, som kan leda till ett straff. Regler om straff för brott mot foderlagstiftningen finns i 28 a–30 §§ i foderlagen. För att en gärning ska vara brottslig krävs antingen uppsåt eller oaktsamhet hos gärningsmannen. Uppsåt betyder i princip att man begår gärningen avsiktligt. Om en gärning är att anse som ringa ska gärningsmannen inte åtalas och dömas. Det är bara fysiska personer som kan straffas enligt dessa regler, alltså inte juridiska personer, dvs. bolag och föreningar.

En begränsning finns i 30 § andra stycket foderlagen. Om ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud har överträtts ska straffansvar enligt foderlagen inte åläggas för en gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet. Viktigt att tänka på är dock att åtal avser redan begångna gärningar, medan förelägganden och förbud avser framtiden. Detta innebär att man vid en och samma tidpunkt kan åtalsanmäla en gärning som varit och förlägga foderföretagaren att inte upprepa gärningen.

Den omständigheten att kontrollmyndigheten gör en åtalsanmälan minskar i allmänhet inte behovet av att vidta administrativa kontrollåtgärder för framtiden. Det kan tvärtom vara så att sådana åtgärder kan innebära en bekräftelse för rättsväsendet på att myndigheten ser allvarligt på vad som har inträffat.

11 Grundvillkor

11.1 Rapport om grundvillkor

Inom området foder finns flera grundvillkor, men kontrollen omfattar bara en del av foderlagstiftningen. Mer information om grundvillkor finns i kontrollinstruktioner för grundvillkor på Jordbruksverket webbplats.

Registrering av grundvillkor i Primör och Atlas

Grundvillkor registreras i Primör och i Atlas.

För kontrollåret 2024 ska rapporteringen av kontroll av foderregelverket rapporteras enligt följande:

- Lantbrukare uttagna av länsstyrelsen för grund_alla kontroller eller på grund av ett utökat grundvillkorsurval: Registreras i Atlas samt i Primör.
- Kontroll utifrån den nationella kontrollplaneringen: Registreras i Primör (alla kontrollpunkter inklusive de som är grundvillkor) och grundvillkorspunkterna med överträdelser i Atlas.
- Lantbrukare uttagna för grund_alla där länsstyrelsen dessutom gör en fullständig foderkontroll (all lagstiftning, alla kontrollpunkter): Registreras grundvillkorspunkterna i Atlas samt samtliga kontrollpunkter även i Primör.

12 Jordbruksverkets behov av uppföljning

12.1 Generell beskrivning av behovet

Jordbruksverket har ett årligt uppdrag i sitt regleringsbrev att analysera och utvärdera kontrollen av foder. Redovisningen ska omfatta de brister som myndigheten identifierat och beskriva hur de kan åtgärdas. Deadline för redovisningen står även i regleringsbrevet.

Utifrån erfarenheter och resultat från genomförda kontroller ska kontrollen i sin helhet utvärderas efter varje kontrollår. Syftet med detta är att tydliggöra de eventuella förbättringar som kan genomföras för att åstadkomma en likvärdig, rättssäker och effektiv kontroll som uppfyller kraven i kontrollförordningen. Att analysera resultaten och föreslå förbättringar är en mycket viktig del i arbetet med kontrollen i livsmedelskedjan och en avgörande del för att uppnå målen med säkra

foder och livsmedel. Analysen av varje kontrollområde är också en viktig del i arbetet med den årliga rapporteringen av kontrollen i livsmedelskedjan och uppdateringen av den fleråriga nationella kontrollplanen.

12.2 Lämplig form för återrapportering

12.2.1 Årlig rapportering

En sammanställning från foderkontrollen ska årligen rapporteras till Jordbruksverket via den enkät som skickas till länsstyrelserna. När enkäten skickas tillbaka till Jordbruksverket ska varje länsstyrelse bifoga en Excel-fil över genomförda kontroller.

Uppgifter som rapporteras till Jordbruksverket ligger till grund för den årliga rapporteringen till EU-kommissionen om kontrollen i livsmedelskedjan. Denna rapportering samordnas av Livsmedelsverket.

Kontrollorsak

Här ska anges om den utförda kontrollen var planerad kontroll, uppföljande kontroll eller händelsestyrd kontroll och om det var en offentlig kontroll enligt förordning (EU) 2017/625 eller en grundvillkorskontroll enligt förordning (EU) 2021/2116 eller en kombination av dessa.

Det är skälen till kontrollen, hur kontrollobjektet har valts ut och vad kontrollen omfattade som styr vilken kontrollorsak som ska anges. Även kontroll som sker ”vid skrivbordet” (administrativt) räknas hit. Det kan till exempel handla om uppföljning från en tidigare kontroll. Se förklaringar till de olika kontrollorsakerna i tabell 1 nedan.

Tabell 1: Förklaringar till kontrollorsaker

Kontrollorsak	Förklaring
Riskbaserad planerad kontroll, foder	Riskbaserad kontroll planerad enligt nationell kontrollplanering. Kontrollen omfattar enbart foderlagstiftningen. Kontroll enligt förordning (EU) 2017/625.
Riskbaserad planerad kontroll, kombinerad foder-livsmedel	Riskbaserad kontroll planerad enligt nationell kontrollplanering. Kontrollen omfattar både livsmedels- och foderlagstiftningen. Kontroll enligt förordning (EU) 2017/625.
Övrig riskbaserad planerad kontroll, foder	Övrig riskbaserad kontroll planerad enligt nationell kontrollplanering samt ytterligare riskbaserade foderkontroller som länsstyrelsen genomfört. Kontrollen omfattar enbart foderlagstiftningen. Kontroll enligt förordning (EU) 2017/625.
Övrig riskbaserad planerad kontroll, kombinerad foder-livsmedel	Övrig riskbaserad kontroll planerad enligt nationell kontrollplanering samt ytterligare riskbaserade kontroller som länsstyrelsen genomfört. Kontrollen omfattar både foder- och livsmedelslagstiftningen. Kontroll enligt förordning (EU) 2017/625.
Planerad kontroll, övrigt	Övrig planerad kontroll, enligt förordning (EU) 2017/625 där kontrollobjektet är uttaget för kontroll utifrån annat

Kontrollorsak	Förklaring
	kontrollområde, annan lagstiftning eller av annat skäl , t.ex. för djurskyddskontroll, kontroll av läkemedel på gård för restsbstanskontroll eller slumpmässigt är utvald.
Grundvillkorskontroll	Den planerade kontroll av foderanläggningar som valts ut och kontrollerats inom grundvillkorskontrollen enligt förordning (EU) 2021/2116. Kontrollobjektet är utvalt för en GRUND_ALLA-kontroll eller på grund av ett utökat grundvillkorsuttag.
Grundvillkorskontroll, utökad till livsmedel/foderkontroll	Planerad kontroll av foderanläggningar som valts utmed avseende på grundvillkorskontroll enligt förordning (EU) 2021/2116 men kontrollen har utökats till att omfatta fler krav i foderlagstiftningen utöver grundvillkoren. Denna kan användas även om det bara är ett av områdena foder eller livsmedel som är utökad.
Uppföljande kontroll, platsbesök	Kontroller utförda på plats hos kontrollobjektet, för att följa upp avvikelser när bristande efterlevnad konstaterats vid en planerad kontroll, en händelsestyrd kontroll eller en planerad grundvillkorskontroll. Kontroll enligt förordning (EU) 2017/625. (Tidigare i Primör: Extra offentlig kontroll, uppföljning.)
Uppföljande kontroll, administrativ	Kontroller utförda på kantoret genom granskning av inskickade handlingar, foton etc., för att följa upp avvikelser när bristande efterlevnad konstaterats vid en planerad kontroll, en händelsestyrd kontroll eller en planerad grundvillkorskontroll. Kontroll enligt förordning (EU) 2017/625. (Tidigare i Primör: Extra offentlig kontroll, uppföljning)
Händelsestyrd kontroll	Kontroll påkallad av yttre omständigheter. (Tidigare i Primör: Anmälan). Observera att första kontroll vid en nyregistrerad anläggning i regel ska rapporteras som planerad kontroll, inte som händelsestyrd, även om den inte ingick i den ursprungliga planen för året.

12.2.2 Särskilda rapporteringar vid direkttorkning eller godkända anläggningar

Om det framkommer att primärproducenten använder sig av någon typ av direkttorkningsteknik, ska detta omgående rapporteras till Jordbruksverket. För ytterligare information om riskvärdering gällande direkttorkning eller rapportering av direkttorkningsmetod, se bilaga 3 respektive 4.

Avvikelse som påvisas hos en foderföretagare som innehar ett giltigt godkännande för sin verksamhet och där avvikelserna finns inom följande områden (se mer information i bilaga 1):

- kunskap hos foderföretagaren och/eller övrig personal
- foderkedjans renhet
- journalföring och dokumentation
- åtgärder för att förhindra kontamination av foder, inklusive korskontamination
- skadedjursbekämpning

- lagring av foder och foderråvaror
- säkerställande av fodersäkerheten

Där kontrollanten bedömer att denna avvikelse inte omedelbart eller mycket skyndsamt kan rättas till ska efter samråd med Jordbruksverket (djurhälsoenheten) rapporteras till Jordbruksverket för vidare bedömning om godkännandet bör dras tillbaka. Använd bilaga 1 och bifoga en kopia på hela kontrollärendet.

13 Avsnitt om kontrollpunkter

Kontrollpunkterna delas in i tre delar beroende på vilken av bilaga I, II och III i foderhygienförordningen som foderföretaget ska följa. Kontrollpunkterna beskrivs i bilaga 2.

Fokusområde för kontrollår 2025 beskrivs i bilaga 8.

14 Ytterligare information

14.1 Nyhetsbrev

Rubriken inte är tillämpbar.

14.2 Frågor och svar

Är under utveckling.

14.3 Samverkan inom kontrollområdet.

Samverkansmöte mellan sakenheten, länsstyrelser, SVA och Livsmedelsverket äger rum en gång i månaden.

14.4 Diskussionsforum för de som utför den offentliga kontrollen

Rubriken inte är tillämpbar.

14.5 Faktabas

På Jordbruksverkets webbplats (jordbruksverket.se/djur/foder-och-produkter-fran-djur/foder) finns information om foder och länkar till relevant gällande lagstiftning.

Bilagor

Bilaga 1 Rapport avvikelser för foderföretag med godkännande

Denna rapport gäller avvikelser hos företag som har ett godkännande och har avvikelse på någon kontrollpunkt som finns inom områdena: lokaler, utrustning, personal, produktion, lagring, dokumentation, fodersäkerhet och spårbarhet. Där Länsstyrelsen bedömer att foderföretagaren inte skyndsamt kan rätta till avvikelserna ska detta rapporteras till Jordbruksverket.

För att en anläggning ska få behålla ett godkännande ska följande grundläggande krav vara uppfyllda:

- att foderföretagaren och/eller övrig personal har tillräcklig kunskap
- att foderkedjans renhet är godtagbar
- att journalföring och dokumentation sker enligt kraven i regelverket
- att åtgärder vidtas för att förhindra kontamination av foder, inklusive korskontamination
- att skadedjursbekämpning sker enligt kraven i regelverket
- att lagring av foder och foderråvaror sker på ett säkert sätt
- att fodersäkerheten säkerställs.

Även de specifika kraven som gäller för varje typ av godkännande ska vara uppfyllda:

- Vid inblandning av **vissa fodertillsatser** i foder gäller att användningen av aktuell fodertillsats sker på ett säkert sätt och att kraven på spårbarhet och dokumentation uppfylls.
- Vid inblandning av **läkemedel** i foder ska säkerställas att endast de djur som är avsedda att behandlas får rätt mängd av läkemedlet, att läkemedlet är homogent inblandat i fodret och att kraven på spårbarhet och dokumentation uppfylls.
- Vid inblandning av **fiskmjöl** i foder ska det säkerställas att fiskmjöl inte hamnar i foder till djurslag där det inte får användas (idisslare), utan att det endast används till de djurslag fiskmjölet är avsett för.
- Vid inblandning av **insektsmjöl, kycklingmjöl och grismjöl** i foder ska det säkerställas att man inte håller idisslare. Godkännande krävs av Jordbruksverket. I dagsläget har inga primärproducenter något sådant godkännande.

Beskriv vad avvikelserna består av.

Kopia på hela kontrollprotokollet skickas till Jordbruksverket, djurhälsoenheten, 551 82 Jönköping eller foderdjurprodukter@jordbruksverket.se

Bilaga 2 Kontrollpunkter

Kontrollpunkter, del 1

Kontrollpunkterna 1–18 ska kontrolleras hos alla foderföretagare och utgår från bilaga I i förordning (EG) nr 183/2005 (foderhygienförordningen).

1. Foderföretagarens foderanläggning/ar är registrerade och godkända om det krävs

Instruktion

Kontrollera att foderföretagarens foderanläggning/ar är registrerade i Primör. Kontrollera även om foderföretagaren i verksamheten bedriver något som kräver ett godkännande av foderanläggningen, exempelvis blandar läkemedel i fodret.

Kommentar

En foderanläggning är de utrymmen i verksamheten där foder hanteras. Varje enskilt betesskifte eller åkermark är inte en egen anläggning utan anses tillhöra den anläggning där djuren vinterhålls eller fodret lagras. När det gäller primärproducenter inom foder betraktar Jordbruksverket varje jordbruksfastighet som en foderanläggning, om foder hanteras som ett led i primärproduktionen av foder eller livsmedel. Om jordbruket bedrivs på flera gårdar som ligger alldeles intill varandra får de räknas som en foderanläggning även om de har flera fastighetsbeteckningar. Om däremot jordbruksföretaget består av flera gårdar som inte ligger mycket nära varandra räknas varje gård, där foder odlas eller hanteras, som en foderanläggning.

Om en foderföretagare köper eller säljer halm så är det syftet som styr ifall foderregistrering krävs. Grovfoder/bete är lämplig verksamhet för foderregistrering. Om halmen enbart ska användas som strö behövs ingen registrering som foderanläggning. Eftersom syftet med användningen av halm kan vara osäkert, exempelvis vid försäljning av halm, bör länsstyrelsen göra en bedömning i det enskilda fallet.

Alla anläggningar som foderföretagaren ansvarar för ska vara registrerade. För icke registrerade verksamheter ska från och med 1 januari 2019 sanktionsavgifter tillämpas, se 22 c § förordning (2006:814) om foder och animaliska biprodukter. För vissa verksamheter krävs det utöver registreringen ett godkännande. Under kontrollen, notera om det som foderföretagaren är registrerad/godkänd för stämmer överens med vad som framkommer vid kontrollen.

Sedan januari 2021 finns foderanläggningsregistret i Primör. Under 2020 genomfördes en omfattande registervård av Jordbruksverkets foderanläggningsregister Fanny, där foderanläggningarna låg till och med 2020. En del verksamheter har avslutats av Jordbruksverket t.ex. äldre dödsbon. Om en

foderanläggning avslutats felaktigt av Jordbruksverket måste länsstyrelsen ta hänsyn till det vid bedömning om avvikelse föreligger. Länsstyrelsen kan fortfarande gå in och kontrollera om en foderanläggning var registrerad hos Jordbruksverket men av någon anledning inte flyttades över till Primör.

Ett godkännande krävs inom primärproduktionen innan följande verksamheter påbörjas:

- Inblandning av läkemedel i foder
 - Kommentar läkemedel: Godkännande krävs inte för foder med läkemedel som köps in färdigblandat. Godkännandet ligger då på den tillverkande foderfabriken. Godkännande krävs inte heller om administreringen av läkemedel sker via dricksvattnet eller så kallad toppdressing, eller annan oral administrering. Det ska dock framgå i FASS att läkemedlet får administreras på dessa sätt. T.ex. är vissa läkemedel bara godkända för att blandas in i foder och får därmed inte ges som toppdressing.
- Inblandning av vissa tillsatser i foder
 - Koccidiostatika och histomonostatika (medel för bekämpning av koccidier hos fjäderfä, kaniner och pälsdjur)
 - Zootekniska tillsatser tillhörande den funktionella gruppen andra zootekniska tillsatser, i [kommissionens register över tillsatser](#) har dessa tillsatser benämningen 4d (kolumn 1 och 2)
- Lagring av animaliska biprodukter och tillverkning av foder som innehåller animaliska biprodukter
 - Fiskmjöl
 - Dikalciump- och trikalciumpfosfat
 - Blodprodukter och blodmjöl.
 - Insektsmjöl.
 - Kycklingmjöl.
 - Grismjöl.

Ansökan om godkännande sker även fortsättningsvis till Jordbruksverket. När Jordbruksverket godkänt en anläggning skickas beslut för kännedom till aktuell länsstyrelse som noterar detta i Primör.

Undantag

Vissa verksamheter är i lagstiftningen undantagna kravet på registrering som foderföretagare.

Följande verksamheter är undantagna kravet på registrering:

Vid egen produktion av foder:

- Försäljning av små mängder foder till lokala jordbruksföretag för användning inom dessa jordbruksföretag. Med små mängder lokalt menas mindre än 10 ton torrsbstans foder per år inom en radie på 50 km.
- För livsmedelsproducerande djur som konsumeras eller vars produkter konsumeras inom det egna privata hushållet t.ex. höns som producerar ägg som används inom det egna hushållet.
- För icke-livsmedelsproducerande djur, t.ex. sällskapsdjur som hund och katt eller pälsdjur. Hästar betraktas i normalfallet som livsmedelsproducerande djur förutom om det i hästpasset står att djuret inte ska användas i livsmedelskedjan. Då betraktas dessa djur som icke-livsmedelsproducerande djur.

Vid utfodring av:

- Livsmedelsproducerande djur för konsumtion inom det egna privata hushållet t.ex. hushållsgris, höns eller bin för husbehov.
- Bin om enbart leverans av mindre än 500 kilo honung per år sker direkt till konsument eller till lokala detaljhandelsföretag.
- Icke-livsmedelsproducerande djur, t.ex. hundar och katter eller ett stall med hästar där samtliga är utkryssade från livsmedelsproduktion i passet.

I följande fall bedömer Jordbruksverket att en registrering som foderanläggning inte är aktuell:

- För livsmedelsanläggningar som enbart levererar spannmål som livsmedel där livsmedel i senare led klassas om som foder.
- All mark arrenderas ut och foderproduktionen sköts av arrendatorn. Kravet att vara registrerad ligger då på arrendatorn.

Bestämmelse

Artikel 9, 10 och 11 i förordning (EG) nr 183/2005

- 2. Att lokaler, utrustning, behållare, transportlådor och fordon som används för produktion, beredning, klassificering, förpackning, lagring och transport av foder hålls rena och, när det är nödvändigt, desinficeras på lämpligt sätt efter rengöringen. Samt när det är nödvändigt att säkerställa att hygieniska produktions-, transport- och lagringsförhållanden för foder.**

Instruktion

Kontrollera om alla lokaler där foder hanteras samt utrustning för blandning och utfodring och utfodringsutrustning är tillfredställande rena och att lokaler och utrustning rengörs regelbundet. Kontrollera även att företaget säkerställer fodrets hygien genom hela kedjan från skörd/leverans samt vid lagringen av foder.

Kommentar

Kontrollpunkten är en del av fokusområdet för foderkontrollen 2025, för mer information se bilaga 8.

Frågan sträcker sig längs hela kedjan där foder hanteras inklusive behållare, transportlådor och fordon. Bedömningar måste göras på plats utifrån synsättet att foder och foderhanteringen ska vara säker utifrån foder- och livsmedelsäkerhet. Renlighet, undvikande av fuktiga miljöer och låg dammnivå är viktiga kriterier för att bibehålla en god foderkvalitet dvs. rent och snyggt.

Vid lagring av foder, framförallt spannmål, ska foderföretagaren kunna beskriva att detta sker på lämpligt sätt och att fodrets hygieniska kvalitet säkerställs över lagringstiden. Spannmål ska övervakas under lagringstiden t.ex. genom regelbundna vatten- samt temperaturmätningar. Foderföretagaren ska även kunna vidta åtgärder som omrörning eller luftning av spannmålen om det är nödvändigt.

Bestämmelser

Artikel 5.1 samt 5.5 och bilaga 1, del A, avsnitt I, punkt 4 a och b i förordning (EG) nr 183/2005

3. Används rent vatten vid bevattning och rengöring?**Instruktion**

Kontrollera att vatten som används till eventuell bevattning av fodergrödor är lämpligt samt att vatten som använd till rengöring, t.ex. avspolning av flak, kärror eller liknande där transport sen sker med foder är lämpligt.

Kommentar

Kontrollpunkten handlar om att vatten som t.ex. är förorenat av gödsel eller kemikalier inte får användas för att riskera kontaminering av foder.

Bestämmelser

Artikel 5.1 och bilaga 1, del A, avsnitt I, punkt 4 c i förordning (EG) nr 183/2005

4. Förhindras, så långt det är möjligt, att djur och skadedjur orsakar kontaminering?**Instruktion**

Kontrollera att skadedjur hindras från att orsaka kontaminering av foder.

Kommentarer

Möjligheten för skadedjur att kontaminera foder ska begränsas med adekvata metoder (stängas ute, bekämpas). Även till exempel katter som används för att hålla rått-/musbeståndet på en hanterlig nivå kan vara ett skadedjur vid till exempel planlagring av spannmål.

Kontrollera att lämpliga åtgärder görs för att minimera risken för att foder förorenas av skadedjur.

Kontrollera att:

- förebyggande åtgärder för att råttor, möss, fåglar eller andra djur inte lockas till anläggningen,
- eventuellt skadedjursavtal,
- effektiviteten av bekämpningen vid förekomst av skadedjur.

Förebyggande åtgärder ska genomföras, så långt möjligt, för att förhindra att djur eller skadedjur orsakar kontaminering. Lokalerna bör vara utformade och i sådant skick att smågnagare, fåglar och andra skadedjur så långt som möjligt hindras att komma åt fodret.

Gör en sammantagen bedömning av iakttagelserna och avgör om rutinerna för skadedjursbekämpning säkerställer att foder inte förorenas på sådant sätt att de blir hälsofarliga eller otjänliga, eller på annat sätt strider mot foderlagstiftningen.

Det finns inget krav på att kontroll/sanering av skadedjur görs av ett separat företag utan det kan mycket väl ske i egen regi. Foderföretagaren ska dock på ett tydligt sätt beskriva hur han går tillväga, vilka preparat som används etc.

Användning av rodenticider (råttmedel) kräver behörighet. Användning av rodenticider i behörighetsklass 1 SO får endast ske enligt det användningsområde som Kemikalieinspektionen bestämt och som finns angivet för varje ämne.

Folkhälsomyndigheten eller Arbetsmiljöverket beslutar om tillstånd, beroende på vilken plats det är som ska skyddas. Den som yrkesmässigt använder rodenticider kan därför behöva tillstånd från både Folkhälsomyndigheten och Arbetsmiljöverket.

Bestämmelser

Artikel 5.1 och bilaga I, del A, avsnitt I, punkt 4 d i förordning (EG) nr 183/2005

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Krav på stall och utfodringsutrustning i förordning (EG) nr 183/2005

5. (GV-Foder 8) Lagras och hanteras avfall och farliga ämnen, kemikalier och andra produkter separat så förorening av foder förhindras?

Instruktion

Kontrollera att kemikalier och andra produkter som är förbjudna i foder, avfall som till exempel förbrukade förpackningar, säckar från betat utsäde, ensilageplast, kasserat foder, använda balsnören, smörjmedel och växtskyddsmedel samt döda skadedjur, spillolja, glas och använda filter:

- Förvaras avskilt från foder.
- Hanteras på ett sådant sätt att inte fodersäkerheten riskeras.

Kommentar

Kontrollera att foder lagras separat från kemikalier och andra produkter som är förbjudna i djurfoder, till exempel växtskyddsmedel, betat utsäde, gödselmedel, starka syror och baser, rengöringsmedel, drivmedel och oljor, råttgift, förpackningsmaterial, etc.

Titta på gårdens avfallshantering, inklusive omhändertagande av döda skadedjur som exempelvis råttor och möss. Förorening av foder kan uppstå vid till exempel bristfällig hantering av krossat glas och lysrör, bortforsling av avfall, tömning av soptunnor, rengöring av maskiner och transportutrustning som används både för avfall och för foder. Avskilt behöver i detta sammanhang inte betyda förvaring i skilda lokaler, men att den avskilda förvaringen ska leda till att en tydlig separation finns mellan foder och avfall.

Säkerställ att farliga ämnen förvaras separat i avgränsat utrymme eller åtminstone på sådant sätt att slutna förpackningar eller förvaringssilos gör att fodret inte kommer i direkt kontakt med farliga ämnen. Flaskor, burkar, dunkar, etc. bör vara ordentligt märka så att det framgår vad de innehåller och om innehållet är till exempel giftigt, frätande eller explosivt.

Kontaminering av foder kan uppstå till exempel vid spill av kemikalier eller vid bristfällig rengöring av maskiner, utrustning och fordon som används både till foder och farliga ämnen. Olämplig hantering vid påfyllning eller rengöring av till exempel bekämpningsmedelssprutan kan också vara en källa till kontaminering. Farliga ämnen måste hanteras på ett sådant sätt att risken för kontaminering av foder minimeras.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 5.1 och bilaga I, del A, avsnitt I, punkt 4 e och 4 f i förordning (EG) nr 183/2005

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Utfodring, punkt 1 i förordning (EG) nr 183/2005

6. (GV-Foder 10) Tas det hänsyn till resultaten av relevanta analyser som utförts på prover från primärprodukter eller andra prover av betydelse för fodersäkerhet?

Instruktion

Kontrollera att foderföretagaren tar hänsyn till analysresultat som kan vara relevanta för fodersäkerheten.

Det är inget krav att ta prover och göra analyser. Om inga analyser utförts är denna kontrollpunkt "Ej aktuell". Kravet i lagstiftningen syftar på att foderföretagaren ska

vidta åtgärder om analysresultat visar på att fodret inte lever upp till lagstiftningen om säkert foder.

Analyser som kan vara relevanta för fodersäkerheten är till exempel analyser av salmonella och mykotoxiner som kan indikera att fodret är olämpligt och att åtgärder behöver vidtas. Vid införsel av vissa foder från andra länder krävs provtagning. Dessa analysresultat ska finnas dokumenterade och kunna visas upp vid kontrollen. Vilken provtagning som krävs finns reglerat i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (2018:33) om foder.

Under 2024 utförde SVA ett provtagningsprojekt för att undersöka den hygieniska kvaliteten för spannmål som lagras på gård. Om lantbrukaren blir informerad om analysresultatet från provtagningen i projektet så ska de ta hänsyn till resultatet. För mer information om provtagningsprojektet se bilaga 8.

Näringsanalyser är till för att bedöma fodrets näringsmässiga kvalitet och beräkning av foderstater och är inte i sig aktuella för fodersäkerhet.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 5.1 och bilaga I, del A, avsnitt I, punkt 4 g i förordning (EG) nr 183/2005

7. (GV-Foder 12) Foderföretagaren för journal över all användning av växtskydds- och bekämpningsmedel (gäller även ekologisk odling)

Instruktion

Kontrollera att:

- all användning av kemiska och biologiska växtskyddsmedel och biocider som används i verksamheten dokumenteras
- dokumentationen av växtskyddsmedel innehåller uppgifter om
 - växtskyddsmedlets namn och använd dos,
 - datum för användningen,
 - vilken gröda det gällde,
 - växtplats,
 - karenstid (om det anges på etiketten),
 - skördedatum (anges vid skörd, om preparatet har karenstid) och
 - vem som utförde bekämpningen.
- Kontrollera att all dokumentation som krävs finns. Kontrollera att karenstiden (om sådan finns för preparatet) har respekterats genom att jämföra karenstiden med datum för första skörd.
- Dokumentation av biocider för bekämpning av skadedjur (medel för bekämpning av råttor och möss, fågelbekämpningsmedel, medel mot mollusker, maskar och andra ryggradslösa djur, mygg- och flugavskräckande medel etc.) är dokumenterad och innehåller uppgifter om:

- preparat,
- plats,
- datum och
- vem som utfört bekämpningen.

Det finns inte något krav på en kartskiss som visar var gift är utlagt, eftersom det går att på annat vis skriftligt redogöra för var gift är utlagt. Det är brukarens ansvar att dokumentation finns tillgänglig.

Kontrollera att all dokumentation som krävs finns. Kontrollera att ställtid/såtid innan utrustning eller lokalen får användas för odling eller lagring har respekterats.

Uppfylls kraven i verksamheten? Gör en sammantagen bedömning av iakttagelserna och avgör om rutinerna för dokumentation av användning av växtskyddsmedel och biocider uppfyller foderlagstiftningens krav.

Det finns en rekommendation från kommissionen att spara all dokumentation som rör spårbarhet av foder i 5 år. Observera att det finns andra bestämmelser som gäller användningen av växtskyddsmedel och bekämpningsmedel med krav på journalföring och att anteckningarna ska sparas i 3 år.

Kommentar

Det finns preparat som är godkända för ekologisk produktion, kontrollera därför alltid även ekologiska producenter om de använder växtskyddsmedel och biocider som ska journalföras.

Titta på senaste säsongens sprutjournal eller på kopior från den som utfört bekämpningen samt på dokumentation av skadedjursbekämpning. Den som utför bekämpningen själv ska upprätta dokumentation som innehåller all nödvändig information enligt ovan. Dokumentationen ska finnas på gården eller vara lättillgänglig på myndigheternas begäran. Den som anlitar till exempel en granne, maskinstation eller skadedjursbekämpningsföretag måste också se till att alla relevanta uppgifter är dokumenterade, t.ex. genom att få kopior från den som utförde bekämpningen. Dokumentationen ska vara kompletterad med första faktiska skördedatum.

Med karenstid menas den tid som minst måste passera mellan en behandling och skörd. Om utvecklingstiden är lång skrivs ofta en sista användningstidpunkt. I preparatens dokumentation eller på etiketter står det ofta ”sista behandlingstidpunkt” och uttrycks som ett utvecklingsstadium på grödan (till exempel DC 65, full blom). När en sista tillåten användningstid anges kan det vara fler orsaker än bara karenstid. Till exempel kan det vara att studier på resthalter inte sträcker sig längre eller att studier har visat att skördenedsättande skador sker på grödan efter ett visst utvecklingsstadium.

Sista behandlingstidpunkt ska inte förväxlas med karenstiden som anger restriktioner för tidpunkten mellan behandling och skörd. Till exempel 14/35 som betyder att färska bönor med skida inte får behandlas senare än 14 dagar före skörd och torkade bönor inte får behandlas senare än 35 dagar före skörd.

Ibland kan det vara svårt att utläsa av etiketten om det finns en karenstid eller en sista behandlingstidpunkt. Många preparat har ingen karenstid varför informationen inte heller finns på etiketten, i preparatets dokumentation eller i företagarens journalföring.

En sanktionsavgift ska tas ut av den som brister när det gäller att uppfylla de kraven på journalföring av all användning av växtskyddsmedel och bekämpningsmedel. Sanktionsavgiftens belopp anges i 22 d § i foderförordningen (2006:814).

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 5.1 och bilaga I, del A, avsnitt II, punkt 2 a i förordning (EG) nr 183/2005

8. (GV-Foder 14) Foderföretagaren för journal över användningen av genetiskt modifierat utsäde

Instruktion

Kontrollera att eventuell användning av genmodifierat utsäde finns journalfört.

Kommentar

Titta på frakt- och följesedlar. Fråga om GMO-utsäde används. Om foderföretaget levererar spannmål eller oljeväxter är det av stor vikt att traditionella grödor och grödor odlade med GMO-utsäde inte sammanblandas. Avgör om företagets rutiner säkerställer kraven på spårbarhet. Journalerna ska sparas i 5 år.

Användning av GMO-utsäde kräver tillstånd för användning. I dagsläget finns inga sådana tillstånd utfärdade i Sverige förutom för fältförsök.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 5.1 och bilaga I, del A, avsnitt II, punkt 2 b i förordning (EG) nr 183/2005

9. Foderföretagaren för journal över all förekomst av skadedjur eller sjukdomar som kan påverka säkerheten hos primärprodukter

Instruktion

Om det finns en historik med skadedjursproblem eller det finns tecken på pågående problem kontrollera om det finns någon loggbok, rapporter eller liknande dokumentation från skadedjursbekämpningsföretag. Om inte skadedjursbekämpningsföretag anlitas, kontrollera om det förs någon typ av journal (anteckningar, logg, dokumentation) över problem med skadedjur.

Sjukdomar som ska journalföras är de som orsakas av patogena bakterier, virus och parasiter som kan påverka säkerheten för primärprodukterna.

Kommentar

Syftet med kravet är spårbarheten genom journalerna. Avgör om företagets rutiner säkerställer kraven på spårbarhet. Journalerna ska sparas i 5 år.

Bestämmelser

Artikel 5.1 och bilaga I, del A, avsnitt II, punkt 2 c i förordning (EG) nr 183/2005

10. Foderföretagaren för journal över resultat av analyser som utförts på prover från primärprodukter eller andra prover som har betydelse för fodersäkerheten**Instruktion**

Kontrollera om företaget tagit analyser eller andra prover som är av betydelse för fodersäkerheten och om dessa journalförts. Det är enbart prover som tagits i diagnostiskt syfte som behöver journalföras.

Kommentar

Kravet gäller journalföring, inte huruvida prover tas. Exempel på resultat från analyser som ska journalföras kan vara mikrobiella analyser. Det är tillräckligt att företaget har sparat analysrapporterna. Journalföring av vattenhalt och temperaturmätningar aktualiseras inte på denna kontrollpunkt.

Bestämmelser

Artikel 5.1 och bilaga I, del A, avsnitt II, punkt 2 d i förordning (EG) nr 183/2005

11. (GV-Foder 2) Allt foder, dvs. foderråvaror, kompletteringsfoder, helfoder, tillsatser som används kommer från anläggningar som är registrerade eller godkända**Instruktion**

Kontrollera att foderföretagaren endast använder foder från foderanläggningar som är registrerade eller godkända. Kontrollpunkten gäller i huvudsak foderföretagare som utfodrar livsmedelsproducerande djur men kan även gälla för ett foderföretag som enbart har växtodling om det tillverkar foder t.ex. använder en fodertillsats vid ensilering. Fodertillsatsen ska då komma från en registrerad foderanläggning.

Säkerställ att alla produkter som ska ingå i foder eller utfodras livsmedelsproducerande djur kommer från registrerade foderanläggningar. Om foderföretaget producerar foder till egna djur ska även foderföretagarens egen anläggning vara registrerad, eller om så krävs, godkänd.

Vid tveksamhet, till exempel om foder har köpts in i bristfälligt märkta förpackningar eller av annat skäl kan antas komma från icke registrerat foderföretag så ska du kontrollera att foderföretagets foderanläggning finns med på Jordbruksverkets lista över registrerade och godkända foderanläggningar.

Information om svenska anläggningar finns att på www.jordbruksverket.se, i e-tjänsten ”Sök foderföretagare”: <https://etjanst.sjv.se/platsp/search/searchFanny>.

Om fodret har köpts in från ett annat land kontrollerar du på kommissionens hemsida att det är ett registrerat foderföretag:

https://ec.europa.eu/food/safety/animal-feed/feed-hygiene/approved-establishments_en

Kommentar

Kontrollpunkten handlar om att det foder (inklusive komponenter som ingår i foder) som används ska komma från registrerade eller godkända anläggningar.

Vid inköp från grannar ska även grannen finnas med på listan över registrerade och godkända foderanläggningar. Observera att grannen kan vara undantagen från kraven i förordning (EG) nr 183/2005. Om denne endast säljer vidare primärproducerade foderråvaror (t.ex. spannmål, bete och grovfoder), mindre än 10 ton torrsbstans per år och till lokala jordbruksföretag belägna inom ett avstånd av 50 kilometer, då krävs det inte att grannen är registrerad som foderföretagare.

Vid osäkerhet och frågor kring godkända/registrerade anläggningar, kontakta djurhälsoenheten på Jordbruksverket, foderdjurprodukter@jordbruksverket.se.

För livsmedelsbutiker har [EU-kommissionen förtydligat](#) att det inte krävs en foderregistrering för att de ska kunna lämna ut ”före detta livsmedel” (frukt och grönt samt bröd). Foderföretagaren får därmed ta emot ”före detta livsmedel” från en livsmedelanläggning utan att den är registrerad som foderföretagare. Observera att detta undantag enbart gäller vegetabiliska livsmedel och ”före detta livsmedel” dvs. livsmedel men som av någon anledning inte längre är aktuella för humankonsumtion. Biprodukter från livsmedelsindustrin som drank och drav är inte livsmedel och dessa livsmedelsanläggningar ska vara registrerade som foderföretag för att få lämna ut sina biprodukter som foder.

I de fall en primärproducent använder mjölk och mjölkprodukter från ett mejeri som är på samma jordbruksföretag och enbart tar mjölk från gårdens djur behöver inte mejeriet vara registrerat som foderföretag. Vid osäkerhet om en primärproducent inte enbart tar från egna djur kan länsstyrelsen kontakta Livsmedelsverket.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 5.6 i förordning (EG) nr 183/2005

- 12. (GV-Foder 7) Foder som släpps eller sannolikt kommer att släppas ut på marknaden inom unionen, märks eller följs av dokumentation för att underlätta fodrets spårbarhet**

Instruktion

Kontrollera att fodret är märkt eller identifierbart för att underlätta spårbarhet.

Kommentar

Foder som släpps eller sannolikt kommer att släppas ut på marknaden inom unionen ska vara lämpligt märkta eller följas av dokumentation för att underlätta fodrets spårbarhet. Den som producerar foder för försäljning ska se till att fodret är märkt på korrekt sätt. Bestämmelser om hur foder ska märkas finns i förordning (EG) nr 767/2009.

På Jordbruksverkets hemsida finns mer att läsa om märkning:

<https://jordbruksverket.se/djur/foder-och-produkter-fran-djur/foder/tillverka-foder#Markningavfoder>

För bulkvaror, såsom ensilagebalar, höpartier (undantag för försäljning av enskilda höbalar) och spannmålspartier, räcker det att märkningen framgår av följesedlar. På följesedeln ska det framgå företagsuppgifter, dvs. namn och adress på både leverantör och mottagare, leveransdatum samt typ av foder och kvantitet.

Påträffas foder med ofullständig märkning som inte har producerats på gården utan köpts in ska detta anmälas till djurkontrollenheten på Jordbruksverket som har kontrollansvaret för foderföretagare, andra än primärproducenter.

Djurkontrollenheten kan då följa upp de företag som släpper ut ofullständigt märkta foder. Mejla den information som finns samt bild på produkten till foderABPkontroll@jordbruksverket.se

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 18.4 i förordning (EG) nr 178/2002

Artiklarna 14–17 i förordning (EG) nr 767/2009

13. (GV-Foder 4) Foderföretagaren för journal/dokumentation över införskaffat foder (inkl. råvaror, tillsatser och förblandningar som ska ingå i foder) varifrån det kommer samt vilken mängd**Instruktion**

Kontrollera att dokumentationen/ journalföringen om införskaffat foder omfattar uppgifter om:

- Varifrån fodret kommer (leverantör)
- Datum då fodret kom till foderföretagaren
- Vad det är för typ av foder
- Hur mycket foder som foderföretagaren har tagit emot

Kommentar

Det spelar ingen roll om man köpt foder, bytt till sig det eller fått det gratis. Kraven gällande dokumentation/journalföring gäller oavsett hur man har tagit emot fodret från någon annan.

Kraven på spårbarhet gäller både den som producerar foder och den som utfodrar livsmedelsproducerande djur. För den som producerar foder gäller att journal ska föras löpande och förvaras samlat. För foderföretagarens egenproducerade foder till egna djur krävs inga löpande journaler, men krav finns ändå på att han/hon ska kunna uppvisa skriftlig dokumentation vid efterfrågan.

Titta stickprovsvis på till exempel fakturor, frakt- eller följesedlar över inköpt foder samt motsvarande dokumentation över foder som tagits emot från grannar eller andra foderföretagare. Det handlar om att löpande dokumentera uppgifter och lagra information på ett samlat sätt.

Det krävs dokumentation/journalföring, men det är inte rimligt att begära en separat lista eller databas. Det räcker med till exempel följesedlar eller fakturor om ovanstående uppgifter framgår av denna dokumentation. Avgör om företagets rutiner säkerställer kraven på spårbarhet. Det finns inte lagstiftat hur länge dokumentationen/journalerna ska sparas men generellt bör den sparas minst 3 år.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Art 18.2 i förordning (EG) nr 178/2002

Artikel 5.1 och bilaga I, del A, avsnitt II, punkt 2 e i förordning (EG) nr 183/2005

14. (GV-Foder 6) Foderföretagaren för journal över foder som lämnar företaget vart det sålts och i vilken mängd

Instruktion

Kontrollera att det finns uppgifter i dokumentationen/journalföringen om foder som har sålts vidare såsom:

- Till vem fodret har levererats.
- Datum då fodret har levererats.
- Vad det är för typ av foder.
- Kvantitet av levererad vara (gäller ej vid betesdrift).

Kommentar

Kraven på spårbarhet gäller både den som producerar foder och den som utfodrar livsmedelsproducerande djur.

Titta på till exempel fakturor, frakt- eller leveranssedlar över avyttrat foder. Det krävs dokumentation/journalföring, men det är inte rimligt att begära en separat lista eller databas. Det räcker med till exempel leveranssedlar eller fakturor om

ovanstående uppgifter framgår. Avgör om företagets rutiner säkerställer kraven på spårbarhet.

För att företagaren ska kunna visa att rätt dokumentation upprättats och bevaras måste man ibland gå längre tillbaka i tiden, dels om inga varor har levererats det innevarande året och dels för att se att det finns systematik i dokumentationen.

Håller man andras djur på bete räcker det om dokumentationen/journalföringen visar vilket bete eller skifte som det gäller, vems djur som hålls på betet eller skiftet, datum då djuren släpptes på bete eller skiftet samt när djuren flyttades därifrån. Det krävs ingen dokumentation/journalföring av kvantitet av levererat foder vid betesdrift.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 18.3 i förordning (EG) nr 178/2002

Artikel 5.1 och bilaga I, del A, avsnitt II, punkt 2 e i förordning (EG) nr 183/2005

15. Om företaget torkar foderråvara med någon form av direkttorkningsteknik används bränsle som är säkra ur foder och livsmedelshänsyn

Instruktion

Kontrollera om företaget torkar foder och vilken torkningsteknik som används. Om foderföretagaren använder direkttorkningsteknik där gaserna från flytande bränsle kan komma i kontakt med fodret måste risken med detta foder bedömas. Riskerna beror på stor del vilket bränsle som används. Ett bra sätt för att utvärdera risken för dioxiner i fodret är genom provtagning.

Kommentar

Riskerna med direkttorkningsteknik finns beskrivna i bilaga 3. Om torkning med direkttorkningsteknik används ska även bilaga 4 fyllas i och skickas in till Jordbruksverket. För livsmedel är direkttorkning med flytande bränsle inte tillåtet.

Bestämmelser

Artikel 15.1 i förordning (EG) nr 178/2002

16. Om foderblandningar eller råvaror förs in från annat EU-land eller importeras från land utanför EU, tas de salmonella och aflatoxinprover som krävs enligt nationell lagstiftning

Instruktion

Foderföretagare som själva från annat land för in eller importerar foder måste kunna uppvisa dokumentation att provtagning för salmonella och aflatoxin skett enligt den nationella foderlagstiftningen.

Kommentar

Den som för in foderblandningar samt utpekade riskråvaror som till exempel sojamjöl och majs glutenmjöl till nötkreatur, ren, gris eller fjäderfä från ett annat land måste för varje sändning kunna visa dokumentation på att provtagning för salmonella genomförts. Den som för in foderblandningar till mjölkkor från ett annat land måste för varje sändning kunna visa dokumentation på att provtagning för aflatoxin genomförts. Mer att läsa om kraven för provtagning för salmonella samt aflatoxin finns i 4 kap. Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2018:33) om foder. Vad som är riskråvaror för salmonella och aflatoxin framgår av bilaga IV i dessa föreskrifter.

Bestämmelser

4 kap. 21–24 §§ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2018:33) om foder

17. Om ekologiskt foder saluförs utan att aktören är anmäld till Jordbruksverket eller är certifierad

Instruktion

Kontrollera om företaget har anmält sin verksamhet med ekologiska produkter till Jordbruksverket och om företaget har ett certifikat för ekologisk produktion.

Kravet på anmälan till Jordbruksverket gäller företag som efter den 1 januari 2022 saluför ekologiskt foder. Dessförinnan behövde företagen bara anmäla sig till det kontrollorgan som utför kontrollen mot det ekologiska regelverket.

Foderföretagaren ska kunna ange namnet på sitt kontrollorgan (Kiwa Certification AB, Smak Certifiering AB, HS Certifiering AB eller Intertek Certification AB) samt visa sitt certifikat för att styrka detta. Du kan också själv söka efter kundens certifikat i databasen Traces NT, [Certifikat för ekologiska aktörer \(europa.eu\)](#). Är företaget nytt (efter 1 januari 2022) har de fått en bekräftelse från Jordbruksverket på att de har anmält sig. Vill du verifiera att anmälan kommit in före du gör kontrollen kan växtregelenheten svara på om företaget har anmält sin verksamhet till Jordbruksverket.

Kontrollera att eventuella förpackade produkter är märkta med EU-loggan inklusive kontrollorganets kod eller med märkning att fodret får användas i ekologisk produktion. När det gäller foder till sällskapsdjur är logotypen obligatorisk att använda på ekologiska foder från den 1 maj 2024. Importerat ekologiskt foder behöver inte ha EU-loggan om fodret inte packats om i EU. Kontrollorganet ansvarar för att kontrollera märkningen, men genom att titta på märkningen får vi indirekt en bekräftelse på att företaget är certifierat.

Kommentar

Om ett företag saluför ekologiskt foder utan att vara certifierat ekologiskt måste de omedelbart upphöra med saluföringen av ekologiska produkter fram till dess de är certifierade. Jordbruksverket ska utreda ett sådant ärende och besluta om en sanktionsavgift. Företag som ska börja med ekologisk produktion måste anmäla till Jordbruksverket att de vill ansluta sig till certifieringssystemet.

Vid avvikelse på denna kontrollpunkt ska handläggare för ekologisk produktion på växtregelenheten kontaktas som reder ut vad som ska göras, t.ex. för uppföljning av att saluföringen upphör och att sanktionsavgift beslutas. Skicka e-post till ekoregler@jordbruksverket.se. Det finns krav på att det företag som producerar, bereder, förvarar eller importerar ekologiskt foder ska vara anslutna till ett kontrollorgan och omfattas av kontroll av ekologisk produktion.

Om företaget använder termer som ger en föreställning om att det är ekologiskt foder de producerar, bereder, försäljer eller importerar ska de också använda EU-loggan för ekologisk produktion och kodnumret för det kontrollorgan som har kontrollerat produkten.

Här finns länk till kontrollorganen som kontrollerar ekologisk produktion och deras kunder, samt till Traces. <https://jordbruksverket.se/mat-och-drycker/hallbar-produktion-och-konsumtion-av-mat/markning-i-butik>

Bestämmelser

Artiklarna 30-34 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/848 av den 30 maj 2018 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 834/2007.

Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2023/2419 av den 18 oktober 2023 om märkning av ekologiskt sällskapsdjursfoder

19–25 §§ lag (2013:363) om kontroll av ekologisk produktion (sanktionsavgift)

11 § förordning (2013:1059) om kontroll av ekologisk produktion (sanktionsavgift)

18. Foderföretagaren använder inte förbjudna råvaror som till exempel träck, urin, avloppsvatten, kemiskt behandlade hudar och trä, betat utsäde, förpackningar eller matavfall

Instruktion

Vid genomgång av anläggningen bör man observera om det finns indikationer på att förbjudna råvaror används vid utfodringen av djuren.

Kommentar

Det är inte tillåtet att utfodra djuren med till exempel impregnerat trä, inklusive sågspån och annat material som härrör från trä som är impregnerat, hushållsspor,

förpackningar eller delar av förpackningar. Animaliska produkter som inte lever upp till kraven i ABP-förordningarna får inte heller användas som foder. Matavfall från restauranger och storkök får inte ges till livsmedelsproducerandedjur undantaget pälsdjur.

Förpackningsmaterial får inte hamna i fodret. Utfodring med storbal där plasten är kvar kan vara olämpligt då djuren kan äta av plasten.

Bestämmelser

Artikel 6 och bilaga III i förordning (EG) nr 767/2009

Kontrollpunkter, del 2

Kontrollpunkterna 20–29 omfattar de foderföretag som ska följa bilaga II i förordning (EG) nr 183/2005 (foderhygienförordningen) inklusive de som blandar in läkemedel på gård.

20. Foderföretagaren har upprättat en skriftlig kvalitetskontrollplan

Instruktion

Kontrollera om det finns skriftliga rutiner för att säkerställa kvaliteten i fodret till exempel avseende förekomsten av salmonella, mykotoxiner, etc. eller att inblandningshalten av tillsatser och läkemedel är rätt och homogent fördelat i fodret.

Kommentar

En skriftlig kvalitetskontrollplan ska upprättas och genomföras, och den ska bland annat innefatta:

- Kontroll av de kritiska momenten i tillverkningsprocessen.
- På vilket sätt och hur ofta provtagningarna görs.
- Vilka analysmetoder som tillämpas.
- Hur ofta analyser görs.
- Vilka åtgärder som vidtas vid en avvikelse.

Vad som är av särskild vikt är att kvalitetskontrollplanen efterlevs. I de fall planen inte följs eller analysresultaten inte överensstämmer med förväntade värden – vilka åtgärder som vidtas för att korrigera och säkerställa att problemen inte kvarstår.

Primärproducenter som omfattas av kravet på en kvalitetskontrollplan, till exempel för att de använder en specifik fodertillsats, behöver inte upprätta en kvalitetskontrollplan för hela produktionen utan endast för användningen av den specifika tillsatsen. Planen anpassas till verksamhetens storlek.

Observera att även om en kvalitetskontrollplan inte krävs för hela produktionen och användningen av foder så omfattas foderföretagaren alltid av kravet på en säker produktion och hantering av foder och ska kunna redovisa vilka åtgärder som vidtas för att garantera fodersäkerheten.

Bestämmelser

Artikel 5.2 och bilaga II, avsnitt Kvalitetskontroll, punkt 3 i förordning (EG) nr 183/2005

Bilaga 1 avsnitt 4 i förordning (EU) 2019/4

21. Vågar och mätutrustning som används vid tillverkningen av foder är lämpliga för de vikt- och volymmängder som ska mätas och deras exakthet mäts och testas regelbundet

Instruktion

Kontrollera att vågarna är lämpliga för att mäta den mängd som ska mätas och att de testas regelbundet.

Kommentar

Detta är speciellt viktigt då små volymer ska hanteras att foderföretagaren använder en våg som är avsedd att mäta små mängder. Att vågen mäter rätt ska testas med viss regelbundenhet.

Bestämmelser

Artikel 5.2 och bilaga II, avsnitt Lokaler och utrustning, punkt 3 a i förordning (EG) nr 183/2005

22. Blandare som används vid tillverkningen av foder är lämpliga för de vikt- och volymmängder som blandas och klarar av att tillverka lämpliga homogena blandningar och homogena utspädningar. Foderföretagarna kan visa att blandarna är effektiva när det gäller homogenitet.

Instruktion

Kontrollera att blandaren är avsedd att användas till att blanda in aktuella mängder samt att den kan tillverka homogena blandningar. Kontrollera att foderföretagaren har tagit ut homogenitetstester för att säkerställa homogeniteten.

Kommentar

Att blandaren är lämplig framgår av blandarens manual/instruktion. Vid osäkerhet då t.ex. manual saknas kan Djurhälsoenheten hjälpa till att ta reda på om den är lämplig.

Det finns inte exakt angivet i lagstiftningen hur ofta kontroll av homogeniteten i foder ska göras. Jordbruksverket gör bedömningen att det är lämpligt att prover för kontroll tas i samband med att första gången som läkemedel eller koccidiostatika blandas i fodret. Därefter bör uppföljande kontroller göras regelbundet.

Foderföretagaren bör göra en riskbedömning som grund för hur ofta hen ska göra homogenitetskontroller. Denna bör baseras på förutsättningarna exempelvis hur ofta som läkemedel eller koccidiostatika blandas i foder.

Det finns krav på att foderföretagare som tillverkar foder som innehåller läkemedel ska säkerställa att fodret genomgår regelbundna laborietester avseende homogenitet. I januari 2019 skickade Jordbruksverket ut ett förtydligande till de primärproducenter som har ett godkännande för inblandning av läkemedel. Där

förtydligas hur deras egenkontroll av homogenitet kan ske. Samma information har även gått ut till länsstyrelsen.

Jordbruksverket har, tillsammans med SVA tagit fram en rutin för kontroll av fodrets homogenitet. Avsikten med rutinen är att underlätta för foderföretagare för att kunna kontrollera homogeniteten i fodret på ett enkelt och kostnadseffektivt sätt. Rutinen samt den information som gått ut till de som blandar läkemedel eller koccidiostatika finns i länken nedan:

<https://jordbruksverket.se/download/18.7371b13175febc5641e30f/1634051879722/Homogenitetskontroll-TGA.pdf>

Bestämmelser

Artikel 5.2 och bilaga II, avsnitt Lokaler och utrustning, punkt 3 b i förordning (EG) nr 183/2005

Artikel 6 i förordning (EU) 2019/4

23. Vid behov vidtas åtgärder av teknisk eller organisatorisk art för att undvika eller minska korskontaminering och felaktigheter

Instruktion

Kontrollera att ingen korskontaminering förekommer:

- Mellan råvaror och foderblandningar.
- Mellan kompletteringsfoder med specifika tillsatser och djurslag där dessa tillsatser inte är lämpliga till exempel kompletteringsfoder innehållande koppar (får) eller koccidiostatika (gris och häst).
- Mellan foder innehållande läkemedel och foder till djur som inte ska behandlas.

Kommentar

Rutiner ska finnas för att säkerställa:

- Att inkommande råvaror/tillsatser hålls åtskilda.
- Att sammanblandning av foder inte sker på ett olämpligt sätt t.ex.
 - Läkemedel/icke läkemedel
 - Koccidiostatika/icke koccidiostatika
 - ABP/icke ABP
 - Foder/tekniska produkter
 - GMO/icke GMO
 - Råvaror/foderblandningar

Företagen ska kunna beskriva hur man undviker oavsiktlig eller oönskad sammanblandning eller korskontaminering av foder.

Jordbruksverket känner för närvarande inte till att genetiskt modifierade råvaror används inom landet varför kontrollen i dessa fall snarast är en trovärdighetsfråga (ekologiskt foder hör också till denna kategori, men kontrollansvaret ligger i dessa fall inte på Jordbruksverket).

Punkt 7 i avsnittet lagring och transport i bilaga II i kommissionens förordning (EU) nr 183/2005 påpekas vikten att hålla isär fettprodukter som är avsedda för foderproduktion från motsvarande produkter som går för annan användning.

Motsvarande gäller även andra tekniska produkter till exempel råvaror eller tillsatser som även kan användas för andra ändamål än foder. Om dessa produkter inte är av foderkvalitet så måste de på ett tydligt sätt hållas åtskilt från de produkter som ska användas som foder.

Samma gäller tillverkning av foder som kan vara specifika för speciella målgrupper till exempel foder innehållande läkemedel/koccidiostatika eller tillsatser som kan vara känsliga för fel målgrupp till exempel koppar till får, narasin (koccidiostatika) till häst/gris.

Beakta särskilt att foder innehållande läkemedel eller fodertillsatser i form av koccidiostatika eller histomonostatika kräver kontroll och rengöring.

Vissa äldre anläggningar har öppna enheter där råvaror och till exempel foderblandningar lagras i samma utrymmen. Det förekommer till och med att silos står i förbindelse med varandra. I dessa fall kan det vara omotiverat eller t.o.m. omöjligt att bygga bort problemet utan företagen ska istället garantera att man har vidtagit åtgärder och fastlagt rutiner för att säkerställa att ingen oönskad korskontamination förekommer.

Observera att motsvarande krav avseende att undvika sammanblandning/korskontamination även gäller för transporter och såväl fasta behållare som transportbehållare ska underhållas och rengöras.

Det är av stor vikt att kontrollera transportlogistiken och att adekvata åtgärder vidtas för att undvika sammanblandning/korskontamination speciellt där det finns reglerade krav på rengöring till exempel vid läkemedel. Det förekommer även att transportfordonen används till exempel råvaror som används för tekniska ändamål som bränsle eller andra produkter som bränsleflis som eventuellt kan utgöra en risk.

Hur säkerställer foderföretagaren att rätt foder kommer till rätt djurslag och att till exempel foder innehållande läkemedel inte hamnar hos djur som inte ska behandlas?

Var särskilt vaksam när djurägaren har flera olika djurslag och en gemensam foderanläggning.

Bestämmelser

Artikel 5.2 och bilaga II, avsnitt Produktion, punkt 3 och 4 i förordning (EG) nr 183/2005

Artikel 7 samt bilaga 1 avsnitt 1 och 3 i förordning (EU) 2019/4

24. Tillräckliga och anpassade resurser finns tillgängliga för att utföra kontroller under tillverkningen

Instruktion

Kontrollera att foderföretagaren har kunskap och rutiner för att säkerställa att fodertillverkningen säkerställer fodrets kvalitet.

Kommentar

Grundkravet är att foder ska vara säkert till exempel avseende mikrobiell kontaminering eller främmande ämnen. Det finns inget formellt krav på att en foderföretagare måste göra löpande analyser av sitt foder men han ska med viss frekvens säkerställa att utrustningen tillverkar ett foder som är homogent, speciellt i de fall där tillsatser eller förblandningar används på gården.

Det går inte att ställa några krav på en viss provtagning men med de råvaror som produceras i Sverige dvs. spannmål, vissa proteinfoder och grovfoder kan man utifrån hur produktionsåret sett ut göra vissa generella antaganden om fodrets hygieniska kvalitet.

Till exempel behöver man under bra produktionsår troligtvis inte göra några mikrobiella analyser eller analyser avseende mykotoxiner i råvarorna. Och under lite sämre förhållanden kan foderföretagen till exempel använda fodertillsatser som ”binder” mykotoxiner för att säkerställa kvaliteten. Observera att dessa fodertillsatser inte får användas för att ”de-kontaminera” foder som innehåller mykotoxiner som överskridet fastställda gränsvärden.

Observera att de frivilliga salmonellaprogrammen även omfattar foder, vilket inte alltid har beaktats på gårdsnivå.

Vid sämre förhållanden kan det vara motiverat att göra analyser av till exempel salmonella eller mykotoxiner för att säkerställa den hygieniska kvaliteten. Till exempel påvisades salmonella vid två tillfällen i korn på två svenska gårdar under år 2015.

Bestämmelser

Artikel 5.2 och bilaga II, avsnitt Produktion, punkt 3 i förordning (EG) nr 183/2005

25. Dokumentation finns över tillverkningsprocessen och kontrollerna under tillverkningen

Instruktion

Kontrollera att produktionen av foder innehållande fodertillsatser, förblandningar och läkemedel är dokumenterad och vilka kontroller som utförts.

Kommentar

Foderföretagaren ska ha ett dokumentationssystem för att kunna definiera och säkerställa kontrollen av de kritiska momenten i tillverkningsprocessen samt för att upprätta och genomföra en kvalitetskontrollplan. En enkel dokumentation ska i dessa fall förekomma som anger hur produkterna används och användningen loggas.

Det rekommenderas att all foderdokumentation sparas i minst fem år.

Bestämmelser

Artikel 5.2 och bilaga II, avsnitt Journaler, punkt 2 a i förordning (EG) nr 183/2005

Artikel 7 samt bilaga 1 avsnitt 3 i förordning (EU) 2019/4

5 kap. 1 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2018:33) om foder.

Allmänna råd

Allmänna råd till 5 kap. 1 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2018:33) om foder

26. Om det är lämpligt har en kvalitetsansvarig person utsetts att ansvara för kvalitetskontrollen

Instruktion

Kontrollera att foderföretagaren har utsett en person som kvalitetsansvarig.

Kommentar

Jordbruksverkets bedömning är att en kvalitetsansvarig person krävs vid hantering/tillverkning av foder innehållande:

- a) Veterinärmedicinska läkemedel
- b) Koccidiostatika & histomonostatika
- c) Övriga tillsatser med en fastställd maxhalt
- d) Förblandningar innehållande a-c
- e) Anläggningar som hanterar GMO-foder
- f) Animaliska biprodukter

Jordbruksverkets uppfattning (beroende på företagets storlek) är att det inte är lämpligt att produktions- och kvalitetsansvarig är samma fysiska person. Regelverket ställer krav på att såväl en produktions- som kvalitetsansvarig utses beroende på vilken form av verksamhet som bedrivs.

På mindre anläggningar av typen familjejordbruk med få eller inga anställda kan det accepteras att produktions- och kvalitetsansvarig är samma person. Har man anställda eller klart utpekade olika roller i företaget är det lämpligt att dessa huvuduppgifter delas på olika personer och att ansvarsfördelningen tydligt klargörs.

Bestämmelser

Artikel 5.2 och bilaga II, avsnitt Kvalitetskontroll, punkt 1 i förordning (EG) nr 183/2005

27. Förekomsten av förbjudet foder, främmande ämnen och andra kontaminanter när det gäller människors eller djurs hälsa övervakas, och lämpliga kontrollstrategier tillämpas för att minska risken

Instruktion

Kontroller att inga förbjudna foder används på gården till exempel animaliska biprodukter eller spannmål där en kontamination med mykotoxiner konstaterats (över gällande gränsvärden).

Kommentar

Råvaror/foder ska vara märkta som foder (på förpackningen eller följesedel). Det har förekommit fall med osäkert foder då biprodukter från livsmedelsindustri använts i foder trots att livsmedelsföretaget inte angett att biprodukterna varit av foderkvalitet. Att alla produkter som kommer från ett livsmedelsföretag är av foderkvalitet är ett återkommande missförstånd. Varje produkt måste bedömas för sig i förhållande till vilket djurslag som fodret ska användas till.

I och med att ett livsmedelsföretag bedömer att ett livsmedel inte längre är ett livsmedel klassas produkten som:

- Avfall (kan sedan konverteras till foder om kvaliteten säkerställs, sker ofta via särskilda företag).
- Animaliska biprodukter vilka kan användas för flera ändamål till exempel som foder.

Vegetabiliska produkter

Vegetabiliska produkter kan direkt klassas om till foder utan omvägen via annan lagstiftning. Det är av vikt att dessa livsmedelsföretag bibehåller den hygieniska standarden oavsett vad produkten ska användas till, motsvarande hygienkrav som

finns livsmedelslagstiftningen återfinns i såväl regelverket kring animaliska biprodukter som foderregelverket.

Fodertillsatser

Godkända fodertillsatser återfinns i kommissionens register

(<https://ec.europa.eu/food/food-feed-portal/screen/feed-additives/search>).

Observera att inte nog med att fodertillsatserna ska vara godkända, de ska vara godkända för det aktuella ändamålet, för det aktuella djurslaget eller djurkategorin.

Oönskade ämnen

Gränsvärden för oönskade ämnen återfinns i förordning (EU) nr 574/2011.

Information finns även på Jordbruksverkets webbsida.

Processhjälpmedel

Inga kemiska orenheter från tillverkningsprocessen eller processhjälpmedel får återfinnas i fodret över den maxnivå som har angetts i kommissionens råvaruförteckning i förordning (EU) nr 68/2013. Det kan även vara lämpligt att till exempel använda livsmedelsgodkända smörjmedel etc. för att undvika problem.

Icke tillåtet foder

Under begreppet icke tillåtet foder finns flera olika aspekter att beakta:

- Förbjudna råvaror enligt bilaga III i förordning (EG) nr 767/2009
- Råvaror som ska gå till avgiftning i enlighet med förordning (EG) nr 767/2009
- Animaliska biprodukter som endast får användas i begränsad omfattning
- Förbud mot animaliskt protein i foder enligt TSE-lagstiftningen
- GMO och icke tillåtna GMO-råvaror

Observera att råvaror och tillsatser som är avsedda för andra ändamål (teknisk användning) ska hållas åtskilda från motsvarande produkter som används som foder.

Bestämmelser

Artikel 5.2 och bilaga II, avsnitt Produktion, punkt 4 i förordning (EG) nr 183/2005

Artikel 7 och bilaga IV i förordning (EG) nr 999/2001

Bilaga VIII, kap. V i förordning (EG) nr 142/2011

Artikel 15.1 och artikel 16.2 i förordning (EG) nr 1829/2003

Artikel 3.1 i förordning (EG) nr 1831/2003

Artikel 1, bilaga I och III i förordning (EG) nr 767/2009

Förordning (EU) nr 68/2013

28. Läkemedel som är avsedda att ingå i foderblandningar förvaras i ett låst utrymme.

Läkemedel och foder som innehåller läkemedel är tydligt märkta och lätta att identifiera för att undvika sammanblandning med foder som inte innehåller läkemedel.

Instruktion

Kontrollera att:

- läkemedel som är avsedda att ingå i foderblandningar och foder innehållande läkemedel lagras på ett sådant sätt att de är lätta att identifiera och så att sammanblandning undviks med annat foder.
- läkemedel som är avsedda att ingå i foderblandningar, utgången läkemedel samt foder innehållande läkemedel ska förvaras avskilt från annat foder i låsta utrymmen.

Kommentar

Läkemedel ska förvaras i lämpliga utrymmen/skåp som kan låsas och djuren ska inte kunna komma åt lager/säckar med foder som innehåller läkemedel. Observera att koccidiostatika och histomonostatika inte är läkemedel utan fodertillsatser med likartad verkan. Inget formellt krav finns att dessa produkter ska förvaras inlåsta. Dessa typer av produkter återfinns främst hos fjäderfäproducenter och i viss mån också hos pälsdjursuppfödare. Läkemedel och koccidiostatika ska förvaras så att de inte oavsiktligt kan hamna i fodret eller så att djuren kan komma åt preparaten.

Bestämmelser

Bilaga I del B punkt 2 d och bilaga III avsnitt Utfodring punkt 1 i förordning (EG) nr 183/2005

Bilaga I avsnitt 5 i förordning (EU) nr 2019/4

29. Ett register finns över inblandat läkemedel samt veterinärreceptet uppfyller kraven.

Instruktion

Kontrollera att det finns ett register över läkemedelsanvändningen, det vill säga över foderblandningar innehållande läkemedel som tillverkas, lagerhålls och distribueras.

Register ska föras i enlighet med artikel 108 i förordning (EU) 2019/6. Detta register ingår även i kontrollen av djurhållares användning av veterinärmedicinska läkemedel.

Kontrollera veterinärreceptet att det uppfyller de krav som finns i bilaga V i förordning (EU) nr 2019/4.

Kommentar

Veterinärreceptet ska sparas i fem år.

Bestämmelser

Artikel 16, 17.7 och bilaga V i förordning (EU) nr 2019/4

Kontrollpunkter, del 3

Kontrollpunkterna 30–49 gäller foderföretagare som utfodrar livsmedelsproducerande djur och ska följa bilaga III i förordning (EG) nr 183/2005 (foderhygienförordningen).

30. Lämpligt uppehåll följs före djur tillåts beta efter användning av kemikalier eller naturgödsel/organiska gödningsmedel

Instruktion

Kontrollera vilka kemiska preparat och naturgödsel/organiska gödningsmedel som använts och om lämpliga karenstider hållits innan djur betat på marken.

Kommentar

Användningen av gödningsmedel ska dokumenteras men det ingår i kommunens kontrollansvar inom sin kontroll av animaliska biprodukter på gård. Saknas register över spridning på mark, samt skörd och betestidpunkt bör detta lämnas över som ett ärende till aktuell kommun att följa upp. Finns det risk för osäkert foder ska det följas upp av länsstyrelsen.

Om naturgödsel, guano, mjölk, mjölkprodukter eller mag- och tarminnehåll spridits finns inget krav för lämpligt intervall reglerat i lagstiftningen. Om andra organiska gödningsmedel eller jordförbättringsmedel än naturgödsel, guano, mjölk, mjölkprodukter eller mag- och tarminnehåll spridits ut får inte produktionsdjur släppas ut på den marken förrän tidigast sex veckor efter den senaste spridningen. Skörd av grovfoder får göras tidigast efter tre veckor. Om kemikalier har använts kontrollera om det finns karenstider/säkerhetsmarginaler efter användning på beten innan djuren får tillåtas beta på marken.

Notera att avloppsslam inte är naturgödsel/organiska gödningsmedel och att det finns särskilda stränga villkor som ska uppfyllas för att få sprida avloppsslam. Mer information finns i broschyren Användning av avloppsslam på jordbruksmark <https://jordbruksverket.se/download/18.666a627517078da0aba4a5a4/1582631708308/Informationsblad-anvandning-av-avloppsslam-jordbruksmark.pdf>

Spridningen av slam hanteras i huvudsak av Naturvårdsverket och kommunerna. Men är det risk för osäkert foder, om inte karenstiderna för slammet hållits, kan länsstyrelsen besluta om åtgärder. I huvudsak kan då punkten övergripande regelverk (kontrollpunkt 19 i checklistan) användas, skriv även en kommentar. Denna kontrollpunkt hänvisar till artikel 15 i förordning (EG) nr 178/2002.

Bestämmelser

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Betesgång i förordning (EG) nr 183/2005

Artikel 32 i förordning 1069/2009

2 kap. 15 § Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:84) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur

31. Utfodringsutrustningen rengörs grundligt och regelbundet för att förhindra uppkomst av faror

Instruktion

Kontrollera om utrustning för blandning och utfodring och utfodringsutrustning är tillfredställande rena och att de rengörs regelbundet.

Kommentar

Bedömningar måste göras på plats utifrån synsättet att foder och foderhanteringen ska vara säker utifrån perspektivet säkert foder och säkra livsmedel. Renlighet, undvikande av fuktiga miljöer och låg dammnivå är viktiga kriterier för att bibehålla en god foderkvalitet dvs. rent och snyggt.

Hur ofta och med vilka intervaller rengöringen ska ske är beroende på vilken typ av verksamhet och hur känsliga fodermedel som används. Hur rengöringen ska ske är också beroende på fodermedel. Torra fodersystem ska generellt inte våtrengöras då fukten i sig kan orsaka bakterietillväxt. I torra system är den mekaniska rengöringen viktigast, sopa foderbord, skrapa bort foderrester ur silos etc. Om våtrengöring sker ska lokal och utrustning kunna torka ordentligt. När det är nödvändigt bör utrustning desinficeras på lämpligt sätt. Det är viktigt att eventuella rengöringsmedel inte hamnar i fodret.

Bestämmelser

Artikel 5.1 samt 5.5 och bilaga III, avsnitt Krav på stall och utfodringsutrustning, första stycket i förordning (EG) nr 183/2005

32. Kemikalier som används vid rengöring och desinfektion används enligt anvisningarna och lagras separat från foder och utfodringsplatser

Instruktion

Kontrollera om rengöringsmedel används och om bruksanvisningarna följs. Kontrollera även att rengöringsmedel lagras på lämpligt sätt.

Kommentar

Endast rengöringsmedel som är lämpliga för foder- eller livsmedelshantering ska användas.

Bestämmelser

Artikel 5.1 samt 5.5 och bilaga III, avsnitt Krav på stall och utfodringsutrustning, första stycket i förordning (EG) nr 183/2005

33. Foder och strö byts ut innan det tillåts bli möjligt

Instruktion

Kontrollera att foder och strö är av fullgod kvalitet och att inget synligt mögel förekommer.

Kommentar

Under de förhållanden och i de miljöer som strö och foder lagras och används är det fullt möjligt att det sker en mögeltillväxt. Detta i sig behöver inte vara ett brott mot regelverket men kontrollera att foderföretagaren vidtar/vidtagit åtgärder för att:

- Lagra foder på ett säkert sätt där den hygieniska kvaliteten säkerställs till exempel att det lagras torrt.
- Eventuella möjligt strö och foder omhändertas och inte kommer in i foderkedjan.

Lager

Torr lagring är en grundregel vid all lagring av strö och foder. Strö som inte lagras under tak till exempel i form av storbalar bör täckas med presenning. Man måste även beakta fukt som tränger in i materialet från marken.

Säkerställ att foderföretagaren har rutiner för att omhänderta strö och foder som inte uppfyller den hygieniska standarden. Detta gäller till exempel strö och foder är möjligt och att det inte används i foderkedjan.

Ensilagebalar

Ensilagebalar är i sig förpackade för att motstå omgivningens påfrestningar och fermentationen säkerställer, om förhållanden varit optimala, en god lagringsstabilitet. Skydd mot till exempel fåglar kan dock ofta vara berättigat med till exempel nät eller presenning. Det är inte ovanligt att det yttersta lagret i en ensilagebal/plansilo är av sämre kvalitet och möjligt varför det behöver säkerställas att foderföretagaren har rutiner för att säkerställa att detta material inte kommer in i foderkedjan.

Vilt

Kontrollera även eventuell utfodring av vilda djur, speciellt foder till djur som via jakt hamnar i livsmedelskedjan. Samma regler gäller även utfodring av dessa djurslag dvs. en god hygienisk standard där fodret inte tillåts att mögla. Detta innebär i praktiken att inte utfodra med för stora partier åt gången. Vid behov kan tak över utfodringshäcken behövas. Det är direkt olämpligt att utfodra med större partier av till exempel rotfrukter direkt på marken där det fort förfärs och kontamineras av fekalier.

Bestämmelser

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005

Artikel 5.4 i förordning (EG) nr 183/2005 och bilaga III, avsnitt Krav på stall och utfodringsutrustning, fjärde stycket

34. (GV-Foder 17) Dokumentation över egenproducerat foders art och ursprung finns

Instruktion

Kontrollera att dokumentationen om egenproducerat foder omfattar uppgifter om:

- Vad det är för typ av foder
- Var fodret har producerats

Kontrollera att foderföretagarens dokumentation, om vilket foder som ges till djuren och varifrån fodret kommer, omfattar uppgifter om egenproducerat foder som används till de egna djuren.

Kontrollera att kraven uppfylls i verksamheten. Gör en sammantagen bedömning av iakttagelserna och avgör om dokumentationen är tillräcklig för att avgöra vilket egenproducerat foder som har getts till djuren.

Kommentar

Egenproducerat foder ska gå att spåra via dokumentationen även om det används till gårdens egna djur. Det får anses tillräckligt om foderföretagaren kan redovisa vad som producerats på gården, till exempel via växtodlingsplanen. I och med att foderpartier ofta blandas vid lagringen är det däremot inte rimligt att begära att foderföretagaren kan redovisa exakt vilket parti som används. Det bör vara tillräckligt att redovisa vad som producerats på gården och hur mycket som har levererats från gården. Resten får förutsättas ha gått till den egna djurproduktionen. Avgör om företagets rutiner och dokumentationen säkerställer kraven på spårbarhet.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Bilaga I, del A, punkt 8 a i förordning (EG) nr 852/2004

35. (GV-Foder 22) Lagerområden och behållare ska hållas rena och torra

Instruktion

Kontrollera att behållare som används för lagring av foder är rengjorda och att det inte finns foder- eller dammrester kvar samt att de är torra.

Kommentar

Kontrollera okulärt, där det är möjligt, de behållare som används för förvaring av foder. Kontrollera att det är rent och torrt. Lagring av blöta råvaror, såsom vassle och drank i blötfodersystem, eller lagring av ensilage kan vara undantaget från kravet på att behållare ska vara torra. Punkten är inte heller avsedd att tillämpas på delar av fodersystemet vid blötutfodring. Renlighet, undvikande av fuktiga miljöer

och låg dammnivå, dvs. rent och snyggt, är viktiga kriterier för att bibehålla en god foderkvalitet. Om damm- och foderrester ansamlas i foderbehållare och särskilt i kombination med fukt finns en risk för bakterie- och mögeltillväxt. Gör en bedömning av hur foderbehållare ser ut med avseende på renhet och eventuell fuktförekomst.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Utfodring, punkt 1, första stycket i förordning (EG) nr 183/2005

36. (GV-Foder 21) Lagerområdena och behållarna rengörs regelbundet för att undvika onödig korskontaminering

Instruktion

Kontrollera om alla lokaler där foder hanteras samt utrustning för blandning och utfodring och utfodrings- och vattenutrustning är tillfredställande rena och att lokaler och utrustning rengörs regelbundet.

Kommentar

Hur ofta och med vilka intervaller rengöringen ska ske är beroende på vilken typ av verksamhet och hur känsliga fodermedel som används. Hur rengöringen ska ske är också beroende på fodermedel. Torra fodersystem ska generellt inte våtrengöras då fukten i sig kan orsaka bakterietillväxt. I torra system är den mekaniska rengöringen viktigast; sopa foderbord, skrapa bort foderrester ur silos etc. Om våtrengöring sker ska lokal och utrustning kunna torka ordentligt. När det är nödvändigt bör utrustning desinficeras på lämpligt sätt. Det är viktigt att eventuella rengöringsmedel inte hamnar i fodret. Utfodrings- och vattenutrustning ska vara placerat så att kontaminering av foder och vatten av till exempel gödsel, lera, fåglar etc. minimeras.

Detta är speciellt viktigt vid användning av foder innehållande till exempel läkemedel, fodertillsatser som enbart är godkända för ett specifikt djurslag eller till exempel foder med fiskmjöl. Exempelvis får ett smågrisfoder innehållande zinkoxid² eller antibiotika mot smågrisdiarré inte hamna i ett sugg- eller slaktsvinsfoder.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Utfodring, punkt 1 i förordning (EG) nr 183/2005

37. (GV-Foder 23) Vid behov vidtas lämpliga kontrollåtgärder för att bekämpa skadedjur

² Zinkoxid får inte släppas ut på marknaden efter den 25 juni 2022.

Instruktion

Kontrollera om bekämpning av skadedjur sker och om den är tillräcklig.

Kommentarer

Grundvillkoret innefattar endast att om det finns behov ska kontrollåtgärder vidtas för att bekämpa skadedjur. Foderföretagaren är skyldig enligt annan foderlagstiftning att så långt det är möjligt förhindra att djur och skadedjur orsakar kontaminering, se kontrollpunkt 4 i denna vägledning.

Vid lagring av spannmål och annat foder är risken stor att råttor och möss och eventuellt fåglar kan kontaminera fodret med exempelvis salmonella. Gör en bedömning av behovet av skadedjursbekämpning. Kontrollera hur verksamheten ser ut och dess omfattning och om det finns tecken på att skadedjur kommit i kontakt med fodret. Bedöm om åtgärderna för skadedjursbekämpning är tillräckliga. Om inget behov av skadedjursbekämpning bedöms föreligga får det anses att lämpliga åtgärder har vidtagits.

Det finns inget krav på att kontroll/sanering av skadedjur görs av ett separat företag utan det kan mycket väl ske i egen regi. Djurägaren ska dock på ett tydligt sätt beskriva hur han går tillväga, vilka preparat som används etc.

Användning av rodenticider (råttmedel) kräver behörighet. Användning av rodenticider i behörighetsklass 1 SO får endast ske enligt det användningsområde som Kemikalieinspektionen bestämt och som finns angivet för varje ämne.

Folkhälsomyndigheten eller Arbetsmiljöverket beslutar om tillstånd, beroende på vilken plats det är som ska skyddas. Den som yrkesmässigt använder rodenticider kan därför behöva tillstånd från både Folkhälsomyndigheten och Arbetsmiljöverket.

Bestämmelse som också utgör grundvillkor

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Utfodring, punkt 1, första stycket i förordning (EG) nr 183/2005

38. (GV-Foder 25) Utsäde lagras på rätt sätt och så att det är utom räckhåll för djur**Instruktion**

Kontrollera hur utsäde lagras på gården och att det inte finns risk att djur kan komma åt det.

Kommentar

Utsäde kan vara betat och innehålla kemikalier. Inte heller biologiskt betat utsäde (mikroorganismer) får användas som foder. Titta om utsäde lagras avskilt från djuren. Gör en bedömning av om det lagras på ett säkert sätt så att djuren inte kan komma åt det.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Utfodring, punkt 1 i förordning (EG) nr 183/2005

39. (GV-Foder 27) Foderföretagaren har ett system för distribuering som garanterar att rätt foder skickas till rätt djurslag och djur/djurgrupp**Instruktion**

Kontrollera att företagets rutiner säkerställer att rätt foder går till rätt destination.

Kommentar

I situationer då foder innehållande läkemedel används är det särskilt viktigt att det aktuella fodret endast distribueras och används till det aktuella djurslaget/de aktuella djuren som ska behandlas. Det behöver säkerställas att rutiner finns på plats för t.ex. tillfällig personal så att dessa har kännedom om hur fodret ska distribueras för att inte gå till fel djur.

I vissa fall finns det även restriktioner vid användning av fodertillsatser, till exempel koccidiostatika, som är kopplade till djurslag/ålder på djuren etc.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Utfodring, punkt 2 i förordning (EG) nr 183/2005

40. (GV-Foder 28) Foder hanteras på ett sätt som garanterar att föroreningar inte sprids vid distribuering och utfodring**Instruktion**

Kontrollera att foderföretagaren har rutiner, utrustning och lokaler för att undvika att fodret kontamineras vid distribution och utfodring.

Kommentar

Vid distribuering och utfodring ska foder hanteras på ett sätt som garanterar att kontaminering inte sprids från kontaminerade lagerområden och kontaminerad utrustning. T.ex. smörjmedel som används till smörjning av fodersystemets olika delar får inte riskera att kontaminera fodret alternativt vara livsmedelsgodkänt. Fordon och behållare som används till annat (t.ex. gödselhantering) måste rengöras innan det får användas vid foderhanteringen.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Utfodring, punkt 2 i förordning (EG) nr 183/2005

41. (GV-Foder 30) Foder som innehåller läkemedel hanteras separat från foder som innehåller läkemedel**Instruktion**

Kontrollera hur hanteringen av foder innehållande läkemedel går till. Kontrollera om foder som innehåller läkemedel hanteras/lagras separat från foder som inte innehåller läkemedel.

Kommentar

Foder innehållande läkemedel får endast användas efter förskrivning av veterinär till de aktuella djuren som ska behandlas. Foderföretagare som blandar läkemedel i foder ska vara godkänd av Jordbruksverket.

Det får inte finnas någon risk att foder som inte innehåller läkemedel kan kontamineras med foder innehållande läkemedel så att andra djur än de avsedda får i sig läkemedel.

Zinkläkemedel återkallas från den svenska marknaden den 25 juni 2022. Detta betyder att läkemedlet inte får släppas ut på marknaden samt att veterinär inte får förskriva läkemedlet från aktuellt datum. Foder innehållande läkemedlet får inte säljas från den 25 juni 2022.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Utfodring, punkt 2 i förordning (EG) nr 183/2005

42. (GV-Foder 31) Transportfordon och utfodringsutrustning rengörs regelbundet, särskilt om det används för att leverera och distribuera foder som innehåller läkemedel

Instruktion

Kontrollera vilka rutiner som finns för rengöring av transportfordon på jordbruksföretaget och utfodringsutrustning.

Kommentar

Transportfordon är de fordon som används för att transportera foder mellan jordbruksföretagets egna enheter/stallar. Det kan handla om exempelvis lastbilar som kör längre sträckor mellan företagets olika enheter.

Rengöring av de transportfordon som används för att transportera foder mellan jordbruksföretagets olika enheter och rengöring av utfodringsutrustning ska ske regelbundet. Detta är viktigt för att uppnå en god hygienisk kvalitet på fodret. Vid hantering/transport av foder innehållande läkemedel eller foder som är avsett för visst djurslag/viss djurgrupp är det viktigt att säkerställa att det inte sker kontaminering av annat foder.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Utfodring, punkt 2 i förordning (EG) nr 183/2005

43. Vatten som är avsett som dricksvatten eller för vattenbruk är av lämplig kvalitet för de djur som föds upp. Om det finns anledning att befara att djur eller djurprodukter kontamineras av vattnet, vidtas åtgärder för att bedöma och minimera riskerna?

Vattenutrustning ska utformas, byggas och placeras så att kontaminering av foder och vatten minimeras. Vattensystemen rengörs och underhålls regelbundet, när det är möjligt.

Instruktion

Säkerställs att det vatten som används som dricksvatten, i foderproduktion eller för vattenbruk håller rätt kvalitet? Kontrollera rutinerna för vattenhanteringen. Tas vatten från någon annan källa, t.ex. en sjö, damm eller liknande. Om foderföretagaren har djur på bete, var dricker dessa djur? Finns det risk för kontaminerat vatten?

Kommentar

För foder finns inga gränsvärden för vatten men Livsmedelsverket har riktlinjer. Vatten som ska drickas av livsmedelsproducerande djur bör hålla livsmedelskvalitet.

Bestämmelser

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Foder och vatten i förordning (EG) nr 183/2005

44. Personer som ansvarar för utfodring och hantering av djur har den förmåga, kunskap och kompetens som krävs

Instruktion

Bedöm om personerna har den kunskap och kompetens för att ansvara för utfodring av djuren och hantering av foder.

Kommentar

Det krävs inte att personal ska ha gått särskild utbildning eller kunna visa upp bevis för sin kompetens. Bedömningen görs snarare i den information som kommer fram vid kontrollen om personal har den kompetens som krävs.

Bestämmelser

Artikel 5.5 och bilaga III, avsnitt Personal i förordning (EG) nr 183/2005

45. (GV-Foder 32) Om icke-idisslande produktionsdjur utfodras med animaliskt protein, är de tillåtna till aktuellt djurslag?

Instruktion

Kontrollera om det finns foder som innehåller animaliska proteiner. Kontrollera med hjälp av bilaga 5 för gris, fjäderfä, fisk samt idisslare om de animaliska

proteinerna får ges till de aktuella djuren. Observera att pälsdjur har fler undantag t.ex. får de utfodras med bearbetat animaliskt protein och blodprodukter.

Kommentar

Följande animaliska produkter får ges till alla djurslag:

- Mjölk, mjölkbaserade produkter och råmjölk
- Ägg och äggprodukter
- Gelatin från icke idisslare
- Hydrolyserat protein från icke idisslare samt hydrolyserat protein av hudar och skinn från idisslare

Följande animaliska produkter får ges till andra djurslag än idisslare:

- Animaliskt di- och trikalciumfosfat
- Fiskmjöl
- Blodprodukter från icke idisslare
- Insektsmjöl³
- Grismjöl till fjäderfä
- Fjäderfämjöl till gris

Följande animaliska produkter får även ges till fisk:

- Blodmjöl från icke idisslare
- Fjäderfämjöl/grismjöl
- Insektsmjöl⁴

I bilaga 5 finns en sammanställning över vanligt förekommande animaliska protein och under vilka förutsättningar de får ges till fjäderfä, gris samt idisslare. Hur och i vilken form som proteinet ges påverkar om det krävs ett godkännande från Jordbruksverket eller inte.

Observera att det är skillnad i lagstiftningen på ett bearbetat animaliskt protein och ett hydrolyserat protein. Ett hydrolyserat protein är det inte samma krav på men det ska tydligt framgå av märkningen på produkten att det är hydrolyserat.

³ Av arterna; Svart soldatfluga (*Hermetia illucens*), Vanlig husfluga (*Musca domestica*), Yellow Mealworm (*Tenebrio molitor*), Lesser Mealworm (*Alphitobius diaperinus*), House cricket (*Acheta domesticus*), Banded cricket (*Grylloides sigillatus*) eller Field cricket (*Gryllus assimilis*)

⁴ Av arterna; Svart soldatfluga (*Hermetia illucens*), Vanlig husfluga (*Musca domestica*), Yellow Mealworm (*Tenebrio molitor*), Lesser Mealworm (*Alphitobius diaperinus*), House cricket (*Acheta domesticus*), Banded cricket (*Grylloides sigillatus*) eller Field cricket (*Gryllus assimilis*)

I grunden är allt animaliskt protein förbjudet att ges enligt TSE-förordningen men sen ges undantag från totalförbudet. Kontrollera mot TSE-förordningen om foderföretaget utfodrar med något animaliskt protein som inte finns med i bilaga 5.

Bestämmelser

Artikel 7.1 i förordning (EG) nr 999/2001

Artikel 7.2 i förordning (EG) nr 999/2001

Artikel 7.3 och bilaga IV, kap II i förordning (EG) nr 999/2001

Bilaga IV, kapitel I i förordning (EG) nr 999/2001 (utvidgning av det förbud som föreskrivs i artikel 7.1)

Bilaga IV kapitel II-IV i förordning (EG) nr 999/2001 (undantag från de förbud som föreskrivs i artikel 7.1 och 7.2 och särskilda villkor för tillämpningen av sådana undantag)

46. Vid användning av animaliska råvaror som foder finns handelsdokument från leverantören

Instruktion

Handelsdokument ska pga. spårbarheten alltid följa animaliska råvaror ut till gården. Saknas helt information (märkning/handelsdokument) om vad för animaliskt protein det rör sig om eller att man kan misstänka att informationen inte stämmer kan provtagning av fodret ske för att säkerställa från vilket djurslag det animaliska proteinet kommer ifrån.

Kommentar

Kravet på att handelsdokument åtföljer sändningen gäller både om foderföretagaren för in/importerar råvaran själv eller köper det från en svensk foderleverantör. Jordbruksverket följer upp de sändningar av animaliska bearbetade protein som tas in till Sverige för att säkerställa att den mottagare som angetts i TRACES fått sändningen. Förpackningarna ska vara tydligt märkta ”Innehåller (typ av animaliskt protein) – får inte användas som foder för idisslare”.

Vid brister i handelsdokument eller ej korrekta märkta förpackningar ska detta lämnas över till djurhälsoenheten vid Jordbruksverket, foderdjurprodukter@jordbruksverket.se, för uppföljning av den som levererat fodret.

Bestämmelser

Bilaga IV, kap IV, avsnitt A punkt b; avsnitt B; avsnitt C punkt d; avsnitt D punkt e och avsnitt E punkt e i förordning (EG) nr 999/2001

47. (GV-Foder 35) Foderföretagaren utfodrar inte idisslare med protein från däggdjur, med undantag för bland annat mjölk och mjölkprodukter till kalvar

Instruktion

Kontrollera att det inte finns några tecken på att idisslare utfodras med kött- och benmjöl, fiskmjöl eller annat otillåtet animaliskt protein.

Kommentar

Detta grundvillkor gäller enbart gäller foderföretag som har idisslare på gården. Det är inte tillåtet att använda eller lagra bearbetat animaliskt protein, inklusive fiskmjöl, di- och trikalciumfosfat av animaliskt ursprung, blodprodukter som härrör från andra djur än idisslare. I vissa fall kan det ändå vara tillåtet, kontakta Jordbruksverket i dessa fall. Genom ett undantag är det tillåtet att använda och lagra foderblandningar som innehåller de uppräknade produkterna förutsatt att åtgärder vidtas för att förhindra att dessa foderblandningar ges till djur som de inte är avsedda för. Hydrolyserat protein som inte är från idisslare är tillåtet att ges till idisslare. Det ska tydligt framgå av märkningen att det är ett hydrolyserat protein. För ytterligare information se bilaga 5 i denna vägledning.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Artikel 7.1 i förordning (EG) nr 999/2001

Artikel 7.3 och bilaga IV, kap. II i förordning (EG) nr 999/2001

Bilaga IV, kapitel I i förordning (EG) nr 999/2001 (utvidgning av det förbud som föreskrivs i artikel 7.1)

Bilaga IV, kapitel II-IV i förordning (EG) nr 999/2001 (undantag från de förbud som föreskrivs i artikel 7.1 och 7.2 och särskilda villkor för tillämpningen av sådana undantag)

48. (GV-Foder 19) Fodertillsatser används på ett korrekt sätt

Instruktion

Kontrollera att de fodertillsatser som används finns med i EU-kommissionens register över godkända fodertillsatser och att de används på ett korrekt sätt.

Registret kan du hitta på [Jordbruksverkets](#) webbplats. Under rubriken Fodertillsatser återfinns EU-kommissionens tillsatsregister.

Titta på märkningen av dunkar, burkar, flaskor, fodersäckar eller följesedlar till foder om de innehåller rena fodertillsatser eller förblandningar. Det ska av märkningen framgå vilken tillsats/förblandning produkten innehåller samt till vilket

djurslag och hur produkten får användas. I kommissionens register över godkända tillsatser kan du genom att klicka vidare till de enskilda godkännandena få ytterligare information om specifika krav som kan förekomma, till exempel djurslag, utfodringsperiod, maxdos som enskild tillsats eller tillsammans med liknande tillsatser, etc.

Kommentar

Denna kontrollpunkt är endast aktuell hos foderföretagare som själva tillsätter fodertillsatser eller förblandningar i foder för utfodring av livsmedelsproducerande djur. Tillsatser som kan vara aktuella är vanligtvis vitaminer som e-vitamin, ensileringsmedel som myrsyra, spårelement eller jäst.

På gårdsnivå är det vanligast att tillsatser t.ex. vitaminer är i form av ett kompletteringsfoder som mineralblandningar eller koncentrat. Ges fodertillsatserna i ett färdigt kompletteringsfoder (t.ex. mineralfoder) är denna kontrollpunkt inte aktuell utan kontrollpunkten är för de som använder rena tillsatser.

Var uppmärksam på att en produkt kan heta t.ex. e-vitamin men kan innehålla andra tillsatser och råvaror och är då ett kompletteringsfoder och inte en tillsats. Det kan vara komplicerat att veta hur ett foder man stöter på ska klassas (kompletteringsfoder, tillsats, förblandning). I dessa fall kontakta djurhälsoenheten på Jordbruksverket, foderdjurprodukter@jordbruksverket.se.

Förutom vid användning av fodertillsatser i form av ensileringsmedel krävs vid användning av enskilda tillsatser på gårdsnivå att foderföretagaren följer produktionskraven i bilaga II till förordning (EG) nr 183/2005 istället för grundkraven i bilaga I. Lantbrukaren kan komma runt dessa ”strängare” krav genom att köpa sina kompletteringsfoder innehållande de tillsatser som behövs.

Vissa tillsatser får enbart ges via en förblandning dvs. tillsatsen kan inte blandas in i fodret direkt på gården. Om så är fallet framgår det av det enskilda godkännandet. En förblandning är en blandning av fodertillsatser som inte är avsedda att utfodras direkt utan de ska blandas in i fodret och används huvudsakligen inom foderindustrin.

Distribution av fodertillsatser via dricksvatten

Observera att av det enskilda godkännandet för en enskild fodertillsats framgår det om denna får blandas in i dricksvatten eller inte – tillsatser får inte blandas in i dricksvatten om det inte är angivet i godkännandet. Inblandning i dricksvatten är inte lika med blötutfodring. Vid blötutfodring är det tillåtet att de enskilda tillsatserna blandas med olika fodermedel till en foderblandning. Det finns även produkter på marknaden innehållande tillsatser som blandats ut med minst två råvaror (till exempel olika socker) och produkten blir då per definition ett kompletteringsfoder och inga legala hinder föreligger för att distribuera detta foder via dricksvattnet. Detta är inget som ska uppmuntras då det för flera tillsatser

föreligger förgiftningsrisker vilket kan vara skälet till att direktinblandningen av dessa tillsatser inte är godkänt.

Särskilda fall

- ”Mykotoxinbindare”

Det har under de senaste åren börjat dyka upp en ny grupp fodertillsatser, för användning på gårdsnivå, som är ämnen som är avsedda att minska mykotoxinkontaminationen i foder. Dessa ämnen kan hindra eller minska absorptionen av mykotoxiner, främja utsöndringen av mykotoxiner eller ändra deras verkningsätt. Observera att dessa får användas som en extra säkerhet för att minimera risken med mykotoxinhalten i foder till exempel i form av aflatoxin – MEN de får inte användas för att dekontaminera ett foder som gått över gällande gränsvärde. Dessa foder, till exempel spannmål med för höga värden av mykotoxiner, får inte användas som foder. Man får heller inte späda ut fodret för att sänka halten under gränsvärdet.

- Användning av hypoklorsyra

Hypoklor är godkänd för inblandning i dricksvatten förutsatt att företaget som tillverkar utrustningen har fått godkänt från Kemikalieinspektionen, Hypoklorsyra är däremot inte en godkänd fodertillsats och får därmed inte blandas in i fodret.

Bestämmelser som också utgör grundvillkor

Bilaga I, del A, punkt 4 j i förordning (EG) nr 852/2004 (med ”tillämplig lagstiftning” avses i detta fall bland annat artikel 3.1 i förordning (EG) nr 1831/2003)

49. Foder som ges till fjäderfä är värmebehandlat med undantag för egenproducerade råvaror, spannmål, mineralfoder, kalk, snäckskal samt äggskal från samma epidemiologiska enhet

Instruktion

Kontrollera att fodret som ges till fjäderfän är värmebehandlat om det inte omfattas av undantagen. Inköpta foderblandningar från svenska foderleverantörer är i normalfallet värmebehandlat och behöver inte kontrolleras.

Kommentar

Det finns ett undantag från värmebehandlingskravet för den som tillverkar foderblandningar till djur i egen besättning där blandningen består av inköpt kompletteringsfoder och spannmål. Var särskilt observant på om foderföretagaren

har riskråvaror såsom fiskmjöl, sojamjöl eller müslifoder innehållandes frön. Vid tveksamheter om fodret kan anses vara värmebehandlat eller inte, ta kontakt med Djurhälsoenheten via e-post foderdjurprodukter@jordbruksverket.se.

Undantagen för värmebehandling gäller primärproducentens tillverkning av ,foderblandningar till djur i egen besättning om foderblandningen har något av följande innehåll:

1. råvaror i form av
 - a. egenodlade råvaror
 - b. spannmål
 - c. snäckskal
 - d. kalk, samt
 - e. inköpta värmebehandlade råvaror, förutom spannmål, snäckskal och kalk.

19. mineralfoder

20. värmebehandlat kompletteringsfoder.

Kravet på värmebehandling omfattar inte heller användning av grovfoder och bete.

Bestämmelser:

4 kap. 11–12 §§ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2018:33) om foder.

Kontrollpunkterna 51–54 gäller de foderföretag som själva blandar in läkemedel i foder. Godkännande från Jordbruksverket krävs före inblandning.

Godkännandet för zinkläkemedel återkallades från den svenska marknaden den 25 juni 2022. Detta betyder att läkemedlet inte får släppas ut på marknaden samt att veterinär inte får förskriva läkemedlet från aktuellt datum. Foder innehållande läkemedlet får inte säljas från den 25 juni 2022.

Övergripande regelverk som inte finns med i checklistan i Primör

Följande punkter ska användas för att rapportera avvikelser som inte täcks av övriga kontrollpunkter.

Övergripande regelverk - Säkert foder

Regelkrav

1. Foder får inte släppas ut på marknaden eller ges åt livsmedelsproducerande djur om det inte är säkert.
2. Foder skall anses som icke säkert för dess avsedda användningsområde om det anses ha en negativ effekt på människors eller djurs hälsa eller leda till att livsmedel från ett livsmedelsproducerande djur inte är säkert som människoföda.

Kommentar

Exempel där denna punkt kan användas för:

- Felaktig användning av växtskyddsmedel
- Av någon anledning där länsstyrelsen anser att fodret inte är säkert
- Utfodring av bete eller grovfoder som innehåller giftiga växter

Om länsstyrelsens bedömning att fodret inte är säkert att utfodra djur med är det Jordbruksverket som beslutar om förbud (enligt 7§ Förordning 2006:814).

Bestämmelse

Artikel 15 i förordning (EG) nr 178/2002

Övergripande kontrollpunkt 2 - Verksamhet utifrån faroanalys

Regelkrav

Foderföretagare som ansvarar för primärproduktion av foder ska se till att verksamheten styrs och genomförs på ett sätt som förebygger, undanröjer eller minskar faror som kan äventyra fodersäkerheten.

Foderföretagarna ska uppfylla skyldigheterna ovan genom att iaktta tillämpliga bestämmelser i EU-lagstiftningen och nationell lagstiftning i fråga om kontroll av faror, vilket inbegriper

- åtgärder för att kontrollera farlig kontaminering, exempelvis från luft, jord, vatten, gödningsmedel, växtskyddsmedel, bekämpningsmedel, veterinärmedicinska läkemedel samt hantering och bortskaffande av avfall och
- åtgärder som rör växtskydd, djurhälsa och miljö och som kan påverka fodersäkerheten, inklusive program för övervakning och kontroll av zoonoser och zoonotiska smittämnen.

Bestämmelse

Bilaga 1, del A, avsnitt I Hygienbestämmelser, punkt 1 i förordning (EG) nr 183/2005

Övergripande kontrollpunkt 3 - Kontaminationsrisk

Regelkrav

Foderföretagarna ska så långt som möjligt se till att primärprodukter som produceras, bereds, rengörs, förpackas, lagras och transporteras på deras ansvar skyddas mot kontaminering och förstöring.

Foderföretagarna ska uppfylla skyldigheterna ovan genom att iaktta tillämpliga bestämmelser i EU-lagstiftningen och nationell lagstiftning i fråga om kontroll av faror, vilket inbegriper:

- åtgärder för att kontrollera farlig kontaminering, exempelvis från luft, jord, vatten, gödningsmedel, växtskyddsmedel, bekämpningsmedel, veterinärmedicinska läkemedel samt hantering och bortskaffande av avfall och
- åtgärder som rör växtskydd, djurhälsa och miljö och som kan påverka fodersäkerheten, inklusive program för övervakning och kontroll av zoonoser och zoonotiska smittämnen.

Bestämmelse

Bilaga 1, del A, avsnitt I Hygienbestämmelser, punkt 2 i förordning (EG) nr 183/2005

Bilaga 3 Riskvärdering – Direkttorkning

Bakgrund

Med direkttorkning menas att torkning sker med en sådan metod att avgaserna från uppvärmningsanläggningen kommer i direkt kontakt med fodret/livsmedlet som ska torkas.

Enligt 18 § Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:201) om livsmedelshygien får inte andra bränslen än naturgas, stadsgas eller gasol användas vid direkttorkning av spannmål som ska användas som livsmedel. För foder finns inte motsvarande förbud, men det kan starkt rekommenderas att man följer dessa krav.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/32/EG av den 7 maj 2002 om främmande ämnen och produkter i djurfoder fastställer gränsvärden för ett flertal kemiska kontaminanter, bland annat för dioxiner, PCB och icke-dioxinlika PCB samt åtgärdsgränser för dioxiner och PCB.

Dioxiner (där man inkluderar polyklorerade dibensodioxiner och polyklorerade dibenzofuraner) bildas i varierande mängder vid förbränningsreaktioner.

Både dioxiner och PCB är mycket långlivade organiska föroreningar med flera toxiska effekter, vilket gör det nödvändigt att reglera/kontrollera deras förekomst i både foder och livsmedel.

1999 studerade Product Board Animal Feed (PDV) i Nederländerna eventuella konsekvenser av användning av direkttorkning för foderändamål. Studiens rekommendation var att utföra relevant riskbedömning för alla foderrelaterade processer involverade i direkttorkning, och vid behov vidta nödvändiga åtgärder med syfte att minimera risken ifråga.

På EU-nivå aktualiserades frågan som följd av dioxinincidenten i Irland december 2008 när ca 30 000 ton fläskkött fick återkallas och destrueras, samt 170 000 grisar och 5 700 nötkreatur fick avlivas som förebyggande åtgärd på grund av att PCB-kontaminerat flytande bränsle användes för direkttorkning av foderråvaror (primärt biprodukter från bagerier). Efter incidenten rekommenderade irländska myndigheter att direkttorkning för foderändamål alltid bör betraktas som en kritisk stympunkt (CCP). Denna rekommendation infördes dock aldrig i vare sig Irlands eller EU:s foderlagstiftning.

I september 2012 utförde Food and Veterinary Office (FVO) en audit av Sveriges foderkontroll och det påpekades bland annat att den offentliga kontrollen av direkttorkning av vara för foderändamål var otillräcklig.

Riskvärdering

Bildning av dioxiner vid förbränning

Bildandet av dioxiner/PCB vid förbränning påverkas av vilken typ av bränsle som används, vilken typ av brännare som används, vilka förbränningsförhållanden som råder och temperaturprofilen i systemet.

Typ av bränsle

Beroende på framför allt klorhalten i bränslet varierar risken för dioxinbildning. Används spillolja eller andra bränslen som kan ha förorenats ökar risken även för bildandet av andra miljögifter.

Typ av brännare/förbränningsförhållanden/temperaturprofil

Det finns inga kvantitativa riskbedömningar av de olika brännartyper som finns. För att minska risken för dioxinbildning är det dock viktigt att det blir en så fullständig förbränning som möjligt. För att uppnå detta måste syretillförseln till brännaren vara tillräcklig. Det är därför lämpligt att brännaren är utrustad med ett system som stänger av brännaren om syretillförseln är otillräcklig för en fullständig förbränning. Vid uppstart av brännaren är förbränningen ofullständig under en tid och avgaserna bör kunna ledas bort.

För att kontrollera vilka förbränningsförhållanden som råder kan man använda olika tillvägagångssätt. Lågans färg kan användas för att karaktärisera förbränningens fullständighetsgrad – där mörkare gula nyanser kan vara ett tecken på otillräcklig syretillförsel. Detta är ett snabbt sätt att bedöma om syretillförseln är tillräcklig men kräver erfarenhet och referensfärger. Mängden sot kan ge en indikation på hur bra förbränningen har fungerat, där lite sot indikerar en bra förbränning. Att mäta halten kolmonoxid i avgaserna är ett objektiva sätt att kontrollera att förbränningen är fullständig. Dioxin/PCB provtagning av det torkade fodret är möjligt men kostsamt. Alternativt kan dioxin/PCB halterna mätas i sotet för att ge ett bra underlag för anläggningens riskbedömning.

I de fall direkttorkning tillämpas för foderändamål bör det finnas noggranna och dokumenterade riskbedömningar som är specifika för varje enskild anläggning.⁵

⁵ Rapport ”Riskbedömning avseende eventuell bildning av dioxiner och PCB vid direkttorkning av spannmål på Svenska Foders anläggning i Falköping”. Alexey Solyakov. Enheten för kemi, miljö och fodersäkerhet SVA.

Bilaga 4 Rapport direkttorkning av foder

Figur 1: Dessa frågor besvaras enbart om anläggningen använder direkttorkning.
Se definition direkttorkning i vägledningen.

Vilken typ av bränsle används 1 eller 2? (Markera vilken typ av bränsle som är aktuellt)   Flytande bränsle (diesel, olja, bensin, etc.)   1. Ange här vilket bränsle som används: 2. Gas (naturgas, stadsgas, gasol etc)
Säljs fodret, inklusive råvaror, vidare? (Markera Ja el. Nej)   Ja Nej   Om Ja, till vem?
Används fodret direkt till utfodring av egna eller andras produktionsdjur? (Markera Ja el. Nej)   Ja Nej   Om Ja, till vilken typ av produktionsdjur? (Markera vilka typer av djur som omfattas)   Gris Mjölkkor Köttdjur Fjäderfä Övrigt, ange vad:
Övriga kommentarer
Kontrollantens underskrift (namn och datum)

Bilaga 5: Animaliska foder enligt TSE-lagstiftningen

Tabell 2: Animaliska foder enligt TSE-lagstiftningen

Produkt Tillåtet+ Ej tillåtet -	Idisslare	Fisk	Övriga	Sällskapsdjur och karnivora pälsdjur
Mjök, mjölkbaserade produkter och råmjök	+	+	+	+
Ägg och äggprodukter	+	+	+	+
Gelatin från:				
• Idisslare	-	-	-	+
• Icke idisslare	+	+	+	+
Hydrolyserat protein från:				
• Idisslare	-	-	-	+
• Icke idisslare	+	+	+	+
• Hudar och skinn från idisslare	+	+	+	+
Animaliskt di- och trikalciumfosfat	-	+	+	+
Bearbetat animaliskt protein från:				
• Blodmjöl från idisslare	-	-	-	+
• Blodmjöl från icke idisslare	-	+	-	+
• Fiskmjöl	-	+	+	+
• Insektsmjöl ⁶	-	+	Tillåtet till gris, fjäderfä	+
• Fjäderfämjöl	-	+	Till gris	+
• Grismjöl	-	+	Till fjäderfä	+
Blodprodukter från:				
• Idisslare	-	-	-	+
• Icke idisslare	-	+	+	+

⁶ Gäller enbart arterna:

- i) Svart soldatfluga (*Hermetia illucens*) och husfluga (*Musca domestica*).
- ii) Vanlig mjölbagge (*Tenebrio molitor*) och stor majsbagge (*Alphitobius diaperinus*)
- iii) Hussyrsa (*Acheta domesticus*), bandsyrsa (*Grylloides sigillatus*) och jamaicasyrsa (*Gryllus assimilis*).

Förteckning över hur vanliga animaliska proteiner får användas till gris, fjäderfä samt idisslare

Tabell 3: Förteckning över hur vanliga animaliska proteiner får användas till gris, fjäderfä samt idisslare

Typ av animaliskt protein	Får användas till vilka djurslag	Krävs godkännande från Jordbruksverket?	Om har idisslare?
Råvaran fiskmjöl blandas in i foder	Gris, fjäder	Ja	Grundkravet är att det inte får användas eller lagras på gården om har idisslare. Kan vara tillåtet om hålls åtskilt. Kontakta Jordbruksverket i dessa fall.
Råvaran grismjöl blandas in i foder	Fjäder, fisk	Ja	
Råvaran fjäderfämjöl blandas in i foder	Gris, fisk	Ja	
Inköpt färdigfoder innehållande fisk/gris/fjäderfämjöl ges direkt (ingen blandning sker på gården)	Gris*, fjäder*, fisk	Nej	Ok, men måste hållas oåtkomligt för idisslare
Inköpt kompletteringsfoder innehållande fisk/gris/fjäderfämjöl blandas in i foder på gården	Gris*, fjäder* fisk	Ja OM kompletteringsfodret innehåller över 50 % RP. Innehåller kompletteringsfodret mindre än 50 % RP krävs inget godkännande.	Ok, men måste hållas oåtkomligt för idisslare
Ren råvara fisk/gris/fjäderfämjöl hålls direkt i tråg eller ges vid foderstationer	Gris*, fjäder* fisk	Nej	Får inte användas eller lagras på gården om har idisslare
Di-, tri-kalciumfosfat, blodprodukter	Gris, fjäder	Se villkor i bilaga 4 TSE-förordningen 999/2001	
"Fisksoppa" "fiskensilage" som är märkt som hydrolyserat protein	Gris, fjäder, idisslare	Nej, inte om det tydligt framgår av märkningen att det är hydrolyserat protein. Är produkten inte märkt som <i>hydrolyserat</i> protein krävs ett godkännande.	
Mjölksprodukter, tex vassle	Alla	Nej. mjölksprodukter som syrats till under pH 6 på mejeri kräver inte godkännande för att	

Typ av animaliskt protein	Får användas till vilka djurslag	Krävs godkännande från Jordbruksverket?	Om har idisslare?
		få användas. Mejeriet ska vara registrerad som foderanläggning förutom i de fall en primärproducent använder mjölk och mjölkprodukter från mejerier som är på samma jordbruksföretag och enbart tar mjölk från gårdens djur behöver inte mejeriet vara registrerat som foderföretag.	

*Dock ej gris till gris eller fjäderfä till fjäderfä

Bilaga 6 Viktiga begrepp

Bristande efterlevnad

(Artikel 2.10 i kontrollförordningen) bristande efterlevnad av foder- eller livsmedelslagstiftning och av bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd. Kan också kallas ”brist”. En avvikelse från lagstiftningen, dvs. en bedömning av kontrollmyndigheten att kraven i foderlagstiftningen inte uppfylls. Bristen bör dokumenteras av myndigheten för att kunna följas upp och åberopas i kontakt med foderföretagaren.

Direktorkning

Torkning med varmluft där avgaserna kommer i direkt kontakt med fodret.

Kontrollobjekt

Fysisk eller juridisk person som omfattas av foderlagstiftningen.

Primärproduktion av foder

Primärproduktion definieras, enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet, som ”produktion av jordbruksprodukter, särskilt odling, skörd, mjölkning, uppfödning av djur (före slakt) eller fisk som enbart resulterar i produkter som inte genomgår någon hantering efter det att de har skördats, insamlats eller fångats, med undantag av enkel fysisk behandling”. I dagligt tal kan primärproducent översättas till foderföretagare som bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med produktion, framställning, bearbetning, lagring, transport eller distribution av foder, samt alla producenter som producerar eller lagrar foder för utfodring av djur på sin egen jordbruksanläggning.

- Observera att kraven inte gäller för:
- privat enskild produktion av foder för
 - livsmedelsproducerande djur för konsumtion inom privathushållet och
 - icke-livsmedelsproducerande djur.
- utfodring av livsmedelsproducerande djur för konsumtion inom privathushållet,
- utfodring av icke-livsmedelsproducerande djur,
- producentens direktförsäljning av
 - små mängder primärproducerat foder (<10 ton ts/år) till
 - lokala jordbruksföretag/konsumenter/detaljhandelsföretag (<50 km)
- detaljhandel med foder för sällskapsdjur

Om man har hästar som *alla* har inskrivit i sitt hästpass att de inte ska gå vidare i livsmedelskedjan omfattas inte heller denna del av produktionen av kraven.

De bestämmelser (texter ur EU-förordningar, svenska lagar, förordningar och föreskrifter) som citeras i kapitel 4 kan förändras. Jordbruksverket har ambitionen att uppdatera denna vägledning när det sker förändringar i bestämmelserna, men det ligger ett ansvar på kontrollmyndigheterna att hålla reda på vilka bestämmelser som gäller vid varje tillfälle.

Bilaga 7: Provtagningsanvisning salmonella, dnr SVA 2018/114

Spannmålsmiljöprov består av damm, spill etc. från råvarusystemets olika delar. Det är i första hand denna typ av prover som ska tas ut då det är störst chans att påvisa salmonella i miljöprovtagning. Bakterier såsom salmonella svävar aldrig fritt i luften utan är fästa till någon yta, och därför bör man fokusera på ytor där material/dammavlagringar ansamlas. Proven tas i flödets riktning (från intag till stall).

Provtagningsmaterial

- Plastpåsar
- Engångshandskar
- Sterila kompresser
- Steril koksaltlösning eller sterilt vatten
- Remisser
- Etiketter eller vattenfast tuschpenna till märkning

Det som behövs för miljöprovtagning är plastpåsar och engångshandskar samt sterila kompresser (vid torrt material behövs även steril koksaltlösning eller sterilt vatten för att lättare fånga upp provet). Plastpåsar finns att köpa i varje livsmedelsaffär medan sterila kompresser, steril koksaltlösning eller sterilt vatten finns att köpa på apoteket.

Provtagningsanvisning

Miljöprovtagning görs lämpligast så här: För varje nytt prov används NYA engångshandskar. Öppna den sterila kompressen precis innan användning (fukta den med koksaltlösning eller sterilt vatten ifall provmaterialet är torrt) och svabba av ytan som ska provtas innan den läggs i en plastpåse som försluts. Sitter det mycket material så kan du ta detta direkt med plasthandsken och stoppa i plastpåsen. Tag om möjligt 0,5 – 1 dl provmaterial (cirka 20–25 gram). För att göra provtagningen smidig är ett tips att markera upp plastpåsar (med etiketter eller vattenfast tuschpenna) innan proverna tas samt att vara tydlig på remissen så att prov där salmonella påvisas kan spåras tillbaka till respektive del i anläggningen.

Provtagningsplatser

Spannmålstork

Våtluften från torken innehåller mycket vatten och det är viktigt att den på ett effektivt sätt leds bort från torkhuset. Den vattenmättade luften riskerar annars att kondenseras varvid damm på ett effektivt sätt binds och stora fuktiga beläggningar bildas. Detta sker vanligtvis i toppen på torken och/eller i frånluftskanalerna.

Fuktiga beläggningar kan även bildas i andra utrymmen t.ex. i våtfickor eller lagringsfickor där otorkad spannmål förvaras. Får salmonellabakterier fäste i någon av dessa delar så är förhållandena i det närmaste optimala för tillväxt med en för bakterien behaglig temperatur, fukt och god tillgång till näring.

Silos med kondensproblem

Samma problematik kan inträffa ifall spannmål förvaras i en silo med kondensproblem. När spannmålen ramlar ner i silon dammar det och detta damm kan få fäste i silotoppen där sedan salmonella kan tillväxa och återkontaminera den lagrade spannmålen genom att sjok ramlar ned. Kondensproblem kan ofta ses i oisolerade utomhussilos som utsätts för stora temperaturväxlingar på grund av stora växlingar i omgivningstemperaturen. När omgivningstemperaturen sjunker kyls silons väggar ner och den varma luften som avges från spannmålen stiger mot toppen av silon där den vid kontakt med den kalla silotoppen kondenseras och fukt bildas. Genom att ha isolerade silotoppar eller ha silos under tak minskas temperaturkänsligheten.

Val av provtagningspunkter

Provtagning av spannmålstork/frånluftskanal tas i toppen på torken och i frånluftskanalen. Är torken öppen kan prov tas längs kanten högst upp samt på balkar ovanför, annars brukar det finnas en inspektionslucka/manlucka högst upp på torken.

I silos är det viktigt att ta prov på damm och restmängder från insidan högst upp i silotoppen. Detta kan vara besvärligt så var försiktiga så att ni inte ramlar ner, men går det att komma in i silotoppen så är det allra bäst eftersom dammen fastnar i toppen. Har silon inte någon öppning i toppen får man ta prov vid första möjliga öppning uppifrån, kanske en manlucka på sidan eller vid skruven längre ner.

Är det en träsilos som spannmålen ligger i så är de oftast enklare byggda och lätta att komma in i toppen på. Om de saknar tak (ibland brukar det enbart vara en presenning som ligger över vilken går att provta på insidan) så kan man ta svabbprov på väggarna högst upp och/eller från byggnadens tak eller bjälkar ovanför silon.

Är det ett planlager så ta miljöprover i hörn och på andra platser där damm/spannmålsrester ansamlats. En provtagning av själva spannmålen är inte nödvändig då det är svårt att påvisa salmonella i ett stort spannmålsparti.

Ska provtagningsplatser prioriteras tas företrädesvis miljö/svabbprover ut i toppen på spannmålstork/frånluftskanal samt silotoppar. Förutom dessa provtagningsplatser går det även att ta ut miljöprover från linjen där materialavlagringar ansamlas såsom i elevatorfötter, elevatortoppar, transportörsändrar, damm runt kvarn/kross etc. Detta blir en typ av samlingsprov över det som passerat sedan sist den rengjordes. Finns det en intagsgrop där

spannmålen/andra råvaror tas in för att sedan skruvas till silos så är även damm i längst ner i intagsgropen ett lämpligt provtagningsställe.

Bilaga 8: Foderåret 2024 och fokusområde kontrollår 2025

Foderåret 2024

Foderåret 2024 har varit ett normalår. På grund av blöta skördeförhållande 2023 så har dålig hygienisk kvalitet observerats under SVA:s provtagningsprojekt, se mer information nedan. Mykotoxiner har lyfts under året i och med provresultat från provtagningsprojektet. Mer information om mykotoxiner och övriga faror finns i SVA:s underlag till den riskbaserade offentliga kontrollen (bilaga 9).

SVA:s provtagningsprojekt på gård

Under 2024 genomförde SVA ett provtagningsprojekt av spannmål och foderråvaror på gård för att kontrollera den hygieniska kvaliteten. Provtagningen utfördes av länsstyrelsen i samband med offentlig kontroll och proverna analyserades av SVA. Jordbruksverkets finansierade projektet. Slutrapport av projektet kommer redovisas av SVA under 2025.

Giftiga växer

Under sommaren 2024 blev stånds ett utbrett problem i södra Sverige. Om det på bete och/eller vall förekommer giftiga växter som djuren kan beta eller få med i fodret vid skörd bör SVA kontaktas för riskvärdering. Det är djurhållarens ansvar att se till att djuren inte får i sig giftiga växter. Ett grovfoder eller bete som innehåller växten stånds kan inte anses vara ett säkert foder

Idag finns inga lagstiftade gränsvärden för stånds.

Mer information om stånds, exempelvis dödlig dos finns på SVA:s webbplats:

<https://www.sva.se/amnesomraden/giftiga-vaxter-a-o/stands/>

Samsynsövningar spannmål

Sedan hösten 2023 har djurhälsoenheten skickat ut digitala samsynsövningar till länsstyrelserna som diskussion och samsyn av utvalda kontrollpunkter i den offentliga kontrollen. Totalt har tre samsynsövningar utförts under den perioden. Val av område har utgått från vanliga frågor och funderingar som länsstyrelsen ställt till djurhälsoenheten. Områden som de digitala övningarna har tagit upp är spannmålslagring, journalföring och kraven på provtagning av spannmål på gård.

Utifrån de svar och återkoppling som getts under övningarna så har relevanta delar uppdaterats i vägledningen.

Under 2025 planeras en digital samsynsövning.

Fokusområde 2025

Under den årliga workshopen 2024 bestämdes att fokus för 2025 års foderkontroll ska vara:

- Fokus 1: I samband med kontroll ska länsstyrelsen samla in information om anläggningen har egen torkning och lagring av foderspannmål, och de system för torkning (ex. direkttorkning) och lagring som används. Efter kontroll ska anläggningens registrering i Primör uppdateras med eventuella riskmodifierade faktorer.

- Fokus 2: Kontrollera torkning och lagring av foderspannmål på gård
 - Se kontrollpunkt 2 i vägledningen.

Checklistorna är uppdaterade inför 2025, där även fokusområde finns med som egna punkter i bilaga I.

Bilaga 9: SVA:s underlag till den riskbaserade offentliga foderkontrollen 2025 (Dnr SVA 2024/802)

Det var betydligt bättre skördeväder under 2024 jämfört med 2023 och den hygieniska kvaliteten är generellt god i årets skörd. Inom ramarna för 2024 års kontrollprojekt har en stor variation i den hygieniska kvaliteten hos spannmål som skördats 2023 och lagrats på gård har noterats i det kontrollprojekt som genomförts under 2024.

Läsanvisning

Föreliggande dokument är en sammanfattning av de bedömningar som gjorts av SVA som stöd till den offentliga kontrollen av foder 2025. Farorna som beaktas delas av tradition in i grupperna mikrobiologiska, fysikaliska och kemiska faror, där de två förstnämnda kan ge upphov till akut sjukdom eller skada medan de senare normalt innebär mer långsiktiga problem. Givetvis förekommer akuta förgiftningar från kemiska ämnen och långtidseffekter av radioaktiv strålning (fysikalisk fara), men det påverkar inte den generella karakteristiken av faran.

Dokumentet består av en prioriteringstabell där det går att utläsa vilka faror som SVA bedömer bör beaktas, och därmed kan vara föremål för kontroll i olika material eller steg av foderkedjan, en textdel rörande provtagning samt en textdel där huvuddragen av SVA:s överväganden redovisas.

De faror som kan finnas i foder är vanligen samma i primärproduktionen som i industriellt producerat foder. Primärproduktionens råvaror har till största delen sitt ursprung från den egna gården eller i närområdet, medan industrin har en stor del råvaror som importeras från tredje land. Det är dock viktigt att notera att på den gemensamma marknaden i Europa är flödet av varor fritt⁷ varför det är fullt möjligt att enskilda lantbrukare även använder råvaror som förts in till Sverige från andra länder. SVA bedömer att andelen införda råvaror som används i primärproduktionen är mycket liten jämfört med andelen närproducerade råvaror. Nedanstående bedömning baseras till stor del på detta antagande.

Metod

Som underlag till genomförd bedömning används vetenskapliga och populärvetenskapliga publikationer. Även EU:s Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) och resultat från offentlig kontroll, företagens egenkontroll, lagstiftad egenkontroll samt från pågående och avslutade kontrollprojekt används som datakällor i kombination med omvärldsbevakning i vidare mening.

⁷ Dock ska så kallade riskråvaror enligt SJVFS 2018:33 provtas för salmonella och aflatoxin

De faror som nämns i dokumentet är de som SVA bedömt som mest relevanta med nuvarande information. Bedömningen baseras på en sammanvägning av sannolikhet och konsekvens för samtliga faror. Nya faror kan upptäckas vilket kan medföra att nya prioriteringar kan behöva göras under pågående kontrollperiod.

När det gäller kemiska faror baseras bedömningen av prioriteringarna på en förenklad och försvenskad modell av den som tagits fram på universitetet i Wageningen i Nederländerna⁸.

I modellen tas, förutom rent kvantitativa aspekter (total förbrukning av en råvara), även hänsyn till geografiskt eller teknologiskt (biprodukter) ursprung, användning till olika konsumentdjur, negativ effekt för djuren i fråga eller för människor som äter livsmedel av animaliskt ursprung. Exempelvis är deoxynivalenol, DON, ett mykotoxin från *Fusarium* spp, främst ett foderproblem för grisar eftersom de drabbas bland annat av gastrointestinala problem, medan toxinet inte förs över till griskött. Human exponering för DON sker framför allt via konsumtion av cerealier. Däremot är förekomst av det carcinogena mykotoxinet aflatoxin B1 (AFB1), i foder ett potentiellt livsmedelsproblem eftersom ett derivat av toxinet, aflatoxin M1, (AFM1), överförs till mjölk som ju är ett viktigt livsmedel. De halter av AFB1 som kan förekomma i mjölkors foder utgör inget problem för korna, men är en livsmedelsfara.

Generell prioriteringsordning mellan faror

Tabell 1 är organiserad i bokstavsordning och speglar därför endast vilka fodermaterial som är prioriterade för respektive kontaminant (rad). Vid en översiktlig jämförelse av farorna framstår de långlivade miljögifterna dioxiner/PCB, som ackumuleras i näringskedjan och överförs till livsmedel som den allvarligaste faran följt av aflatoxiner som också når livsmedel (mjölkprodukter) via foder.

Godkända GMO kan definitionsmässigt inte anses utgöra någon säkerhetsrisk i foder, varför kontroll av dessa kan hänföras till redlighetskontroll.

Provtagning

Kemiska kontaminanter

Provtagning kan utföras på råvaror/tillsatser/förblandningar till foder eftersom de allra flesta kontaminanter inte uppstår under bearbetning utan följer med i råvaran. Å andra sidan kan det vid låg provtagningsfrekvens vara en fördel att ta prover på foderblandningar för att på så sätt täcka ett större spektrum av råvaror. Detta medför

⁸ A model for risk-based monitoring of contaminants in feed ingredients (van der Fels Klerk *et al*, 2017)

dock mer omfattande spårningsarbete om avvikelser (överskridanden av gränsvärden) påvisas och som behöver utredas. Råvarukolumnen i tabellen för prioritering av prover/analyser bör användas även vid provtagning av foderblandningar.

Mikrobiologiska kontaminanter

Vid provtagning med avseende på salmonella är miljöprovtagning att föredra. Vid miljöprovtagning är hygien en väldigt viktig och handskar byts mellan varje prov. Provtagning för salmonella i spannmålstorkar bör göras i toppen på spannmålstorken samt i frånluftskanalen. På samma sätt är det mest lämpligt att provta lagrad spannmål och övriga vegetabiliska råvaror genom miljöprov från toppen av behållare eller silos. Även fiskmjöl provtas bäst genom miljöprov från toppen av behållare eller i utrustning där detta hanteras.

Produktionslinje/fabriksmiljö provtas på ställen där damm ansamlas såsom elevatorfötter, kylartoppar, kvarn, kross, blandare etc. eftersom detta blir ett samlingsprov över vad som producerats sedan senaste rengöring. Platser där salmonella kan tillväxa (fuktiga ställen, till exempel där kondens kan bildas) bör också ligga i fokus vid provtagning.

Anläggningar där animaliska råvaror hanteras bör miljöprovtagning ske på ställen där produktrester ansamlas samt ställen som är svåra att rengöra.

Tabell 1 SVA:s förslag till prioritering för 2025 års offentliga kontroll

Tabellen är organiserad i bokstavsordning och speglar därför endast vilka material som är prioriterade för respektive kontaminant.

Aflatoxin B1 (AFB1)

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Primärproducent	Syrakonserverad spannmål	Foderblandningar med importerade råvaror enligt SJVFS 2018:33, bilaga 4: 1:a hand: ris och risprodukter. 2:a hand: majs och majsprodukter samt soja och sojaprodukter. 3:e hand: övriga i bilaga 4.
Foderleverantörer och -transportörer	Syrakonserverad spannmål	Foderblandningar med importerade råvaror enligt SJVFS 2018:33, bilaga 4: 1:a hand: ris och risprodukter. 2:a hand: majs och majsprodukter samt soja och sojaprodukter.

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
		3:e hand: övriga i bilaga 4.

Andra mykotoxiner inklusive mjöldryga

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Primärproducent	I fallande ordning: majs, havre, korn, vete, rågvete samt härstammande råvaror (t.ex. vetekli, drank och drav). Råg och rågvete (mjöldryga)	Foderblandningar med prioriterade råvaror enligt lista till vänster: 1:a hand: grisfoder. 2:a hand: fjäderfäfoder.
Foderleverantör och -transportör	I fallande ordning: majs, havre, korn, vete, rågvete samt härstammande råvaror (t.ex. vetekli, drank och drav). Råg och rågvete (mjöldryga)	Foderblandningar med prioriterade råvaror enligt lista till vänster: 1:a hand: grisfoder. 2:a hand: fjäderfäfoder.

Bearbetat animaliskt protein (BAP/PAP)

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Primärproducent	Fiskmjöl, gris-PAP, fjäderfä-PAP, insekts-PAP Hydrolyserat protein	1:a hand: Foder till idisslare 2:a hand: Foder till gris, fjäderfä, fisk med och utan PAP 3:e hand: Foder med hydrolyserat protein
Foderleverantör och -transportör	Fiskmjöl, gris-PAP, fjäderfä-PAP, insekts-PAP Hydrolyserat protein	1:a hand: Foder till idisslare 2:a hand: Foder till gris, fjäderfä, fisk med och utan PAP 3:e hand: Foder med hydrolyserat protein

Bekämpningsmedel

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Primärproducent	1:a hand: importerade vegetabiliska råvaror (soja, majs mm). 2:a hand: inhemsk spannmål, raps, grönmjöl	Foderblandningar med prioriterade råvaror enligt lista till vänster

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Foderleverantör och -transportör	1:a hand: importerade vegetabiliska råvaror (soja, majs mm). 2:a hand: inhemsk spannmål, raps, grönmjöl	Foderblandningar med prioriterade råvaror enligt lista till vänster

Dioxiner och PCB

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Primärproducent	1:a hand: direkttorkad spannmål 2:a hand: fiskmjöl 3:e hand: mineralråvaror (t.ex. kalcium-karbonat); torkade vegetabilier (t.ex. grönmjöl). Importerad torkad betbiprodukt, t ex betför, betsnitsel 4:e hand: foderfetter* (både vegetabiliska och animaliska). Raps och solrosprodukter.	1: a hand: Ekologiskt värphönsfoder med fiskmjöl 2:a hand: Foderblandningar med prioriterade råvaror enligt lista till vänster
Foderleverantör och -transportör	1:a hand: direkttorkad spannmål 2:a hand: fiskmjöl 3:e hand: mineralråvaror (t.ex. kalcium-karbonat); torkade vegetabilier (t.ex. grönmjöl). Importerad torkad betbiprodukt, t ex betför, betsnitsel 4:e hand: foderfetter* (både vegetabiliska och animaliska). Raps och solrosprodukter.	1: a hand: Ekologiskt värphönsfoder med fiskmjöl 2:a hand: Foderblandningar med prioriterade råvaror enligt lista till vänster

Enterobacteriaceae

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Primärproducent		
Foderleverantör och -transportör	Animaliska råvaror	Petfood och tuggartiklar Färskfoder till hund och katt

Förpackningsmaterial

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Primärproducent Foderleverantör och -transportör	Biprodukter från livsmedelsindustrin	Foderblandning med biprodukter från livsmedelsindustrin

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Foderleverantör och -transportör	Biprodukter från livsmedelsindustrin	Foderblandning med biprodukter från livsmedelsindustrin

Läkemedel och koccidiostatika

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Primärproducent	1:a hand: importerade fodertillsatser, bioteknologiskt producerade enzymer	Primärproducenter med tillstånd att blanda in, kontrollera tillsatsnivå
Foderleverantör och -transportör	1:a hand: importerade fodertillsatser, bioteknologiskt producerade enzymer	Batch 1-4 efter att partiet med läkemedels-inblandning tillverkats. Foder där användning av respektive läkemedel inte är avsedd.

Nitrit

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Primärproducent	Enbart mejeribiprodukter 1:a hand: vassle från ysterier som tillsätter salpetersalt. 2:a hand: mejeribiprodukter från anläggningar utan egna nitritanalyser.	
Foderleverantör och -transportör	Enbart mejeribiprodukter 1:a hand: vassle från ysterier som tillsätter salpetersalt. 2:a hand: mejeribiprodukter från anläggningar utan egna nitritanalyser.	

Salmonella

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Primärproducent	Groddade råvaror	
Foderleverantör och -transportör	Införda/importerade råvaror enligt SJVFS 2018:33, bilaga 4: 1:a hand: Ekologiska råvaror och animaliska råvaror 2:a hand: Övriga råvaror i bilaga 4	Petfood och tuggartiklar Färskfoder till hund och katt

Tungmetaller, paket (Pb, Cd, Hg, As)

Kontroll avseende	Foderråvaror	Foderblandningar
Primärproducent	1:a hand: Spannmål/potatis i områden med känd förekomst av Cd i marken. 2: hand: Klifraktioner 3:e hand: Importerade oorganiska råvaror	1:a hand: Foderblandningar till mjölkkor och värphöns med prioriterade råvaror enligt lista till vänster 2:a hand: havsprodukt-baserade petfood. 3:e hand: Foder åt andra livsmedelsproducerande djur
Foderleverantör och -transportör	1:a hand: Spannmål/potatis i områden med känd förekomst av Cd i marken. 2: hand: Klifraktioner 3:e hand: Importerade oorganiska råvaror	1:a hand: Foderblandningar till mjölkkor och värphöns med prioriterade råvaror enligt lista till vänster 2:a hand: havsprodukt-baserade petfood. 3:e hand: Foder åt andra livsmedelsproducerande djur

Underlag till Tabell 1 i SVA:s förslag till prioritering för 2025 års offentliga kontroll

Kemiska faror**Dioxiner/PCB/PFAS**

Med dioxiner menas här polyklorerade dibensodioxiner (PCDD) och polyklorerade dibensofuraner (PCDF) som är persistenta miljöföroreningar bildade vid förbränning. PCB är en grupp polyklorerade bifenyler vilka är industrikemikalier, det vill säga ämnen som är avsiktligt tillverkade, till exempel för bruk i transformatorer. Tyvärr visade sig PCB:er vara toxiska och persistenta i miljön och är därför förbjudna (i Sverige sedan 1970-talet). Dioxiner/PCB är fettlösliga ämnen och anrikas därför i fett och feta foder. Dioxiner/PCB anrikas i livsmedelskedjan från vegetabiliska till animaliska livsmedel. Dioxiner/PCB i foder är alltså en livsmedelsrisk snarare än en fara för djurhälsan. Fet Östersjöfisk och produkter därav är klassiska exempel på riskråvaror, men även spannmål torkad via ”direktorkning” där förbränningsgaser som blandas med uppvärmningsluften kan innehålla dioxin/PCB beroende på vad pannan eldas med. Direktorkning är relativt sällsynt och tillåts inte i livsmedelsproduktion utan enbart vid produktion av foder varför faran med direktorkning främst bedöms beröra primärproduktionen. Under senare tid har också dioxiner/PCB påvisats i raps och solrosprodukter importerade

från tredje land. Detta kan påverka primärproduktionen om handel med utländsk vara förekommer lokalt. Vid genomgång av data i RASFF så ses en ökning av rapporterade fall av fodermaterial med dioxin under 2023 och 2024 i jämförelse med tidigare år.

Dioxiner/PCB samt arsenik kan också förekomma som förorening i mark och följaktligen utgöra en fara om mark där viss industriell verksamhet förekommit används för jordbruksändamål, till exempel utehöns eller -grisar.

Dioxin, PCB och även Polycykliska aromatiska kolväten (PAH) kan bildas vid skogsbränder, och skulle hypotetisk förorena foder som exponeras för rök och aska. De få studier som undersöker detta antyder dock att risken för dessa ämnen i importerade fodervaror, som resultat av bränder, i praktiken är mycket låg.

Högfluorerade ämnen (PFAS) är persistenta ämnen som sannolikt kan anrikas i näringskedjan. Ämnena har under senare år aktualiserats. Men mot bakgrund av dagens kunskapsläge bedöms sannolikheten för att djur i Sverige ska exponeras för stora mängder PFAS via fabriksproducerat foder som låg.

Mykotoxiner

Aflatoxin B1 är det enda mögelgift som har ett gränsvärde i foderlagstiftningen. Detta mykotoxin är också särklassigt när det gäller farlighet via animaliska livsmedel och är därför prioriterat även inom offentlig kontroll av foder. Aflatoxiner bildas framför allt under varma förhållanden med optimum närmare 30 °C, vilket innebär att importerade proteinråvaror betraktas som riskprodukter och därför är belagda med särskild kontroll vid import eller införsel.

Aflatoxin B1 i foder omvandlas till aflatoxin M1 i mjölk vid problem med aflatoxin i primärproduktionen. För att förebygga detta finns den särskilda kontrollen av proteinråvaror vid import eller införsel. Livsmedel eller biprodukter från livsmedel kontrolleras inte på samma sätt för aflatoxin B1. Det har mer än en gång lett till att foderråvaror med ursprung från livsmedel som använts i foder inte kontrollerats för AFB1 med konsekvensen att det har producerats AFM1 i mjölk. Problemet har uppdagats vid mejeriernas egenkontroll som genomförs fyra gånger per år. därmed kan innehålla aflatoxin.

Myrsyra har visats kunna gynna toxinproducerande *Aspergillus flavus*. Dessutom har fynd visat att det finns risk för bildning av aflatoxiner vid underdosering av organiska syror för konservering av spannmål även under svenska förhållanden. Detta är värt att notera särskilt vid kontroll av primärproduktionen (handel med syrad spannmål bedöms vara endast marginell).

Ochratoxin A (OTA) kan, till skillnad från aflatoxiner, bildas vid temperaturer under 10 °C och är således ett problem som har större sannolikhet att uppträda under svenska förhållanden. Lagring av ofullständigt torkad spannmål kan innebära risk för bildning av ochratoxin. Kallluftstorkning är en riskfaktor, speciellt under år

med mycket regn under skördeperioden. Risken för otillräcklig torkning av spannmål och otillräcklig övervakning under lagring bedöms som högre vid lagring i primärproduktionsledet än vid stora spannmålmottagningar. Här är det dock värt att notera att en betydande del av spannmålen som används i sekundärproduktionen ofta lagras en tid på gård för inleverans till anläggningar senare under lagringssäsongen. Under de senaste åren har branschföreningen Foder & Spannmål påtalat att spannmål som varit lagrad på gård en tid, vid inleverans, har haft varierande hygienisk kvalitet och att frekvensen med lagerskador har ökat. Spannmål som lagras med för hög vattenhalt riskerar att angripas av *Penicillium vericosum* som bildar OTA. Återtag av cerealiebaserade livsmedel från detaljhandeln till följd av förekomst av OTA har förekommit. OTA har gränsvärde i livsmedel, men endast rekommenderad maxhalt i foder. OTA-kontaminerade foderråvaror eller foder har störst inverkan på enkelmagade djur medan idisslare är mindre känsliga. Foder med OTA sänker djurens tillväxt och påverkar produktionen negativt. OTA angriper främst njurarna och medför ibland att grisnjurar inte kan användas till livsmedel.

Fusariummykotoxiner som deoxynivalenol (DON), HT2- och T2-toxin samt zearalenon, (ZEN) är en tredje grupp av mykotoxiner. Gemensamt för dessa är att de bildas i fält. För dessa finns rekommenderade maxhalter i foder och foderråvaror. Förekomsten av fusariumtoxiner varierar mycket mellan år och geografiskt läge. Generellt sett är risken högre i västra Sverige och havre är känsligt. Värdena för DON riskerar även att stiga i slutet av skörden.

Industrin, Foder & Spannmål, har under flera år, i stor skala, analyserat DON och andra fusariumtoxiner i samband med spannmålmottagning. Under 2024 har 6500 analyser genomförts, främst för DON. Den hygieniska kvalitén på skörden är mestadels bra, men det finns variationer. DON har påvisats i havre, men endast ett fåtal partier har varit över gränsvärdet (för livsmedel). Ingen eller mycket låg förekomst av T-2/HT-2 har noterats. Det är dock värt att observera att den lokala variationen är mycket stor när det gäller mykotoxinförekomst och att de presenterade data endast rör spannmål som levererats till mottagningsanläggningar och att en stor del av foderspannmålen stannar i primärproduktionsledet. Grisar är det känsligaste djurslaget vad gäller fusariumtoxiner. De drabbas av mag-tarmproblem och kräkningar av DON och reproduktionsstörningar av ZEN.

Förekomsten av mjöldryga varierar mellan år, gröda och geografisk plats. Enligt Foder & Spannmål är förekomsten av mjöldryga generellt låg i 2024 års skörd, men det finns problem lokalt, främst i västra Sverige. Mjöldryga är framför allt ett problem i råg och rågvete, men under senare år har det även hittats lokalt i vete och under 2024 även i korn. Rensning av mjöldryga kan ske via mekanisk sortering, men det finns även optiska rensverk där varje kärna scannas och de svarta mjöldrygorna sorteras bort. År med mycket mjöldryga finns risken att livsmedelspartier med hög förekomst avyttras till foder. Kontroll av mjöldryga är mer aktuell i primärproduktionen än i senare led eftersom råvaran där ofta har rensats ytterligare.

Tungmetaller

Med tungmetaller avses arsenik, bly, kadmium och kvicksilver. Kadmium har sitt ursprung främst från berggrunden (varierar mellan olika regioner) och kan därmed även finnas i svensk spannmål. Kadmium kan också finnas som förorening i mineralgödsel och mineralfoder. Arsenik och kvicksilver har ofta marint ursprung, men kan även förekomma i förorenade jordar (t.ex. gammal industrimark) och kan därför vara värda att observera i primärproduktionen. Man bör notera att arsenik av marint ursprung i stor utsträckning är organiskt bunden och därför betydligt mindre toxisk (se fotnot i Direktiv 32/2002/EG).

Koccidiostatika/antibiotika

Koccidiostatika är godkända fodertillsatser för användning till slaktkyckling. I Sverige dominerar narasin som aktiv substans. Dessa substanser är mycket olika tolererade av olika djurslag. Hästar och grisar är känsliga och kan bli förgiftade av de doser som används till slaktkyckling. Det är därför mycket viktigt att kontrollera anläggningarnas förmåga och praxis när det gäller att undvika korskontamination mellan olika foder. Narasin i mycket låga halter har också de senaste åren påvisats i ägg vilket tyder på kontaminering av foder till värphöns.

Läkemedel (antibiotika) ges ibland inblandat i foder och bör därför kontrolleras. Användningen av antibiotika i foder är dock liten i Sverige så det kan vara svårt att få tag på prover vid inspektion.

Bekämpningsmedel

Risk för signifikant kontamination med bekämpningsmedel i inhemskt producerade fodermedel bedöms vanligtvis som mycket låg, varför råvaror som importerar från tredje land kan prioriteras vid screening med avseende på bekämpningsmedel. Under 2024 har bekämpningsmedlet klorpyrifos hittats i kontaminerat foder i Sverige, på grund av en importerad råvara. Vid översyn av rapporterade fall i RASFF så ses en viss ökning av rapporteringen av foderråvaror kontaminerade med bekämpningsmedel under de senaste åren och det är främst förekomst av klorpyrifos som rapporteras.

Bearbetat animaliskt protein (PAP/BAP) och hydrolyserat protein

Det ”totala förbud” mot PAP i foder till livsmedelsproducerande djur som varit i kraft sedan 2001 har ändrats. Det första steget togs 2013 i och med att PAP från icke-idisslare åter tillåts i fiskfoder vilket innebär att fiskfoder som förekommer på den svenska marknaden bör kontrolleras trots att det inte producerats vid anläggningar inom landet. Sedan september 2021 är gris-PAP tillåtet i fjäderfäfoder och vice versa. Ett strikt kannibalismförbud gäller fortfarande liksom att PAP fortfarande inte är tillåtet till idisslare. Lättnaderna i bestämmelserna är dock villkorade med ett flertal tekniska förutsättningar. Dominerande aktörer i svensk foderindustri menar bland annat därför att det inom överskådlig tid inte blir någon ökad användning av PAP enligt det nya regelverket. Likafullt är det mot bakgrund av den massiva (och lyckade) insatsen mot spridning av BSE viktigt att upprätthålla en effektiv kontroll.

PAP från insekter är från och med september 2021 också tillåtet i foder till fjäderfä och gris utöver att det redan är tillåtet i fiskfoder. Innehållet i insekts-PAP är givetvis beroende på vad insekterna utfodrats med och det går alltså inte att utesluta att tungmetaller som kvicksilver, bly eller kadmium kan kontaminera insekts-PAP. Om insekterna får foder från Östersjön (fiskmjöl, alger) kan även dioxiner/PCB vara en fara att räkna med. Under 2024 har industrins intresse för insekts-PAP ökat och tillägg för transport av insektsmjöl i branschriktlinjen för transport av fiskmjöl väntar på godkännande av Jordbruksverket. Det finns dock ingen storskalig produktion av insektsmjöl i Sverige så eventuell bulktransport av insektsmjöl förutsätter import eller införsel från annat EU-land. Då det i dagsläget finns begränsade kunskaper om relevanta faror för insektsmjöl så vore det värdefullt att öka kunskapen genom provtagning och analys av insektsmjöl. Värt att notera är att hästar som får äta fiskmjöl inte får äta insektsmjöl.

Hydrolyserat protein är enligt EU-förordning 142/2011 ”polypeptider, peptider och aminosyror samt blandningar av dessa som erhållits genom hydrolys av animaliska biprodukter”. Hydrolyserat protein skapas när protein bryts ned till peptider och nedbrytning kan ske genom kemisk behandling (syra eller baser), enzymer (proteaser) eller mikrober. Graden av nedbrytning kan variera beroende på process och det har betydelse eftersom hydrolyserat protein inte omfattas av begränsningarna för vilka djurslag som får äta olika typer av bearbetat animaliskt protein.

Hydrolyserat protein från icke-idisslare och hydrolyserat protein från hudar och skinn av idisslare får utfodras till alla djurslag (inklusive idisslare). Om proteinet inte är fullständigt hydrolyserat kan reglerna i ”feed ban” rundas, vilket skulle kunna innebära en risk för spridning av prioner. Det är således relevant att kontrollera graden av nedbrytning av protein i hydrolyserat protein. Fullständigt hydrolyserat protein borde inte innehålla större fragment som ben eller muskler vid kontroll med mikroskopi.

Nitrit

Nitrit och nitrat är oorganiska kväveföreningar som ingår i kvävetets kretslopp och förekommer i låga halter i normal vävnad. Nitrit är ungefär 10 gånger mer toxiskt än nitrat. Nitrit i foder kan förekomma i mejeribiprodukter och i vissa grovfoder. EFSA (2009) bedömde att risken för nitritförgiftning hos livsmedelsproducerande djur utfodrade och hållna enligt normal praxis är mycket låg.

Mikrobiologiska faror

Traditionellt sett har primärproduktionens råvaror ansetts utgöra en liten risk ur ett mikrobiellt perspektiv, med undantag av problem med mögelsvampar vissa år såsom till exempel problem med möjligt hö (gällande mykotoxiner se ovan).

Ett fenomen som förekommer är att lantbrukare groddar (stöper i vatten) råvaror som spannmål. Genom att tillsätta vatten ökar risken för mikrobiella skador dramatiskt. Samma betingelser som ger groning av frön gynnar också mögeltillväxt och i det fall patogena bakterier som salmonella finns närvarande kan massiv uppförökning ske under groddningsprocessen.

Salmonella

Vegetabiliska produkter

I Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2018:33), bilaga 4 finns de råvaror som anses utgöra en utökad risk ur ett salmonellaperspektiv. Dessa data bygger på historiska fynd och denna bild stämmer än idag. Fynd rapporterade i RASFF under 2024 styrker detta och det är i raps-, soja- och solrosprodukter som majoriteten av salmonellafyndet påvisas. En förändring är att betydligt fler än tidigare har sitt ursprung från Ukraina, sannolikt beroende på att importen därifrån ökat. En svårighet i värderingen av information från RASFF är att SVA inte har tillgång till några siffror på hur mycket som importeras/tas in från respektive land, vilket bör tas i beaktande.

Bilden från RASFF stämmer mycket väl överens med den svenska situationen där det under den aktuella tidsperioden påvisades salmonella i framför allt ekologiska sojaprodukter samt vid några tillfällen i rapsmjöl, solrosmjöl och palmkärneexpeller.

Köper primärproducenter in råvaror från andra EU-länder som finns med i bilaga 4 i SJVFS 2018:33 (majsgluten, raps-, ris-, solros- och sojaprodukter samt vetegluten och palmkärna) bör fokus ligga på att provta dessa samt säkerställa att salmonellakontroll och aflatoxinkontroll utförts i enlighet med SJVFS 2018:33.

Spannmål

Salmonella påvisades vid fem separata tillfällen på svenska växtodlingsgårdar under år 2015 och 2016. Detta tyder på att salmonella kan förekomma i svensk spannmål, dock oklart med vilken frekvens. Att förhindra att få in salmonellabakterier i en spannmålsanläggning kan vara svårt, men de går troligen att begränsa med hjälp av bra skörde-, hygien- och städrutiner. Får salmonellabakterier fäste i en tork finns risken att en uppförökning kan ske som därefter sporadiskt kontaminerar spannmål som passerar igenom torken.

Fortsatt anses svensk spannmål vara en ”säker” råvara ur ett salmonellaperspektiv då underlaget från den provtagning och de fynd som gjorts tidigare är för litet. Det sista året har salmonella påvisats på ett antal grisgårdar där det i vissa fall finns en stark misstanke om att den ökande vildsvinsstammen har en roll att spela. Under 2021–24 pågår en vildsvinsövervakning gällande salmonella där salmonella till dags datum påvisats hos ett antal vildsvin i framför allt Skåne och Södermanland. Det kan finnas anledning till att ha detta under uppsikt för att se vilka implikationer detta framöver kan ha för svenskodlade grödor i vildsvinstäta regioner.

Animaliska biprodukter

När det gäller animaliska produkter är det framför allt olika bearbetade animaliska råvaror och tuggartiklar/petfood och färskfoder som det rapporterats om i RASFF under 2024.

Inom primärproduktionen för livsmedelsproducerande djur används endast fiskmjöl och eventuellt PAP. Har fiskmjöl och PAP köpts in direkt från en utländsk leverantör, oberoende av om den ska gå till livsmedelsproducerande eller icke livsmedelsproducerande djur, ska den vara provtagen för salmonella i enlighet med bilaga 4 i SJVFS 2018:33.

Enterobacteriaceae

Inga större förändringar jämfört med tidigare år utan de råvaror som är av intresse är animaliska råvaror, petfood, tuggartiklar, färskfoder och liknande.

Fysiska faror

Förpackningsmaterial

I och med en tendens till ökad ”cirkulär ekonomi” kan fler biprodukter från livsmedelsindustrin väntas öka. I det sammanhanget kan förekomst av förpackningsmaterial som kan orsaka skador på djuren förekomma.

Radioaktivitet

Så länge det inte inträffar radioaktivt nedfall (till följd av olycka eller medveten handling) som påverkar foderproduktionen, innanför eller utanför Sveriges gränser, förväntas kontrollbehovet i detta avseende vara försumbart.